

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้ารวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 5 ตอน มีรายละเอียด ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 2 ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในการพัฒนาการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR)

ตอนที่ 4 บริบทของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ที่มีเนื้อหาประกอบด้วย ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนและองค์ประกอบของการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีรายละเอียดนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 7) ได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการที่จะทำให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองมีแผนการปรับปรุงและพัฒนาตน รวมทั้งครูได้รู้จักนักเรียนมากยิ่งขึ้นสามารถส่งเสริมและป้องกันนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มพิเศษ

นันทรัตน์ เกื้อหนูน (2553, หน้า 12) ได้สรุปไว้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึงการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการ และเครื่องมือที่ชัดเจนมีมาตรฐานเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้น รวมทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านต่าง ๆ

กรมสุขภาพจิต (2554, หน้า 131) ได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า หมายถึง กระบวนการดำเนินงานอย่างมีขั้นตอน พร้อมด้วยวิธีการ และเครื่องมือการทำงานที่ชัดเจนโดยมีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานดังกล่าว และมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับครูที่เกี่ยวข้องหรือบุคคลภายนอก รวมทั้งการสนับสนุน ส่งเสริมจากโรงเรียน และการดูแลช่วยเหลือนักเรียนหมายถึง การส่งเสริม การป้องกัน และการแก้ไขปัญหา ด้วยวิธีการและเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษา ตลอดจนบุคลากรที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด

วีระ คำอาจ (2555, หน้า 12) กล่าวว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงานโดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา อันได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง มีมาตรฐานคุณภาพและมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้

ชุติมา ถาวรแก้ว (2559, หน้า 14) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษา หมายถึง กระบวนการทำงานของผู้บริหารสถานศึกษาและคณะทำงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างมีระบบขั้นตอน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐาน เพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่พึงประสงค์มากขึ้นรวมทั้งเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตทางด้านต่าง ๆ ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและพัฒนา 4) ป้องกันและแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อ

โรงเรียนชุมชนโคกสารวิทยา (2563, ออนไลน์) ได้ให้ความหมายของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน คือ การส่งเสริมพัฒนา การป้องกัน และการแก้ไขปัญหาให้แก่ นักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีภูมิคุ้มกันทางจิตใจที่เข้มแข็ง มีคุณภาพชีวิตที่ดี มีทักษะการดำรงชีวิต และรอดพ้นจากวิกฤตทั้งปวง คุณค่าของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบไปด้วย 1) นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึง และตรงตามสภาพปัญหา 2) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่น 3) นักเรียนรู้จักตนเอง ควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรมจริยธรรม (MQ) และ ความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ) 4) นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริมพัฒนาเต็มตามศักยภาพโดยรอบด้าน และ 5) ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังด้วยความเอื้ออาทร

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หมายถึง การส่งเสริม การป้องกันและการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการ และเครื่องมือสำหรับครูที่ปรึกษาและบุคลากรที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และปลอดภัยจากสารเสพติด

2. ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2551, หน้า 22) ได้ให้ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่า บทบาทของครูที่กล่าวมานั้น คงมิใช่เรื่องใหม่ เพราะมีการปฏิบัติกันอย่างสม่ำเสมอและได้ดำเนินการมานานแล้วนับตั้งแต่อดีต จนได้รับการยกย่องให้เป็นปูชนียบุคคล แต่เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย โดยเฉพาะการทำงานอย่างมีระบบที่มีกระบวนการทำงาน มีหลักฐานการปฏิบัติงานมีเทคนิค วิธีการ หรือการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแล้วความสำเร็จของงานย่อมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพผลดีย่อมเกิดขึ้นกับทุกคนทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครองชุมชนหรือสังคม สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดทำมาตรฐานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นกรอบในการพัฒนาเสริมสร้างพัฒนาความแข็งแรง กำกับ ดูแลตรวจสอบและประเมินผลเป็นการประกันคุณภาพระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเพื่อรองรับการประเมินคุณภาพภายนอกระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาเป็น 3 ด้านคือ ด้านตัวนักเรียน ด้านกระบวนการและด้านปัจจัย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 13) ได้ให้ความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้ 1) นักเรียนได้รับการดูแลช่วยเหลืออย่างทั่วถึงและตรงตามสภาพปัญหา 2) สัมพันธภาพระหว่างครูกับนักเรียนเป็นไปด้วยดีและอบอุ่นและ 3) นักเรียนรักตนเองและควบคุมตนเองได้ มีการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ (EQ) ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาความเก่ง (IQ) คุณธรรม จริยธรรม (MQ) และความมุ่งมั่นที่จะเอาชนะอุปสรรค (AQ) 4) นักเรียนเรียนรู้อย่างมีความสุขและได้รับการส่งเสริม พัฒนาเต็มศักยภาพโดยรอบด้าน 5) ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพนักเรียนอย่างเข้มแข็ง จริงจังด้วยความเสียสละเอาใจใส่ในการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ทำการดำเนินงานระบบคุณภาพการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 1) ได้อธิบายถึงความสำคัญของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นกระบวนการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่มีความสุข ผ่านกระบวนการทางการศึกษาและการส่งเสริมป้องกันช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในทางบวกและทางลบทางเศรษฐกิจ ปัญหาการระบาดของยาเสพติด ปัญหาการแข่งขันในรูปแบบต่าง ๆ ต่อครอบครัวซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ ความวิตกกังวล ความเครียด มีการปรับตัวที่ไม่ดี ส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและสุขภาพกายของบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยความเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นกระบวนการที่จะพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลให้มีคุณภาพทั้งด้านร่างกายและสติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่มีความสุข โดยอาศัยความเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายทุกคน โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงาน

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ได้มีผู้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดังนี้

นันทรัตน์ เกื้อหนุน (2553, หน้า 23) สรุปไว้ว่า ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทุกฝ่ายต้องร่วมมือประสานสัมพันธ์กันผู้ปกครองคณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกคณะเพื่อความสำเร็จของการดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างแท้จริง

คักรินทร์ โพธิ์เพชร (2559, หน้า 40-49) จากการศึกษาสรุปได้ว่า ครูเป็นองค์ประกอบปัจจัยที่สำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการศึกษาของชาติ ที่มีผลต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียน เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งความภูมิใจในอาชีพ ครัทธาในอาชีพ รัฐควรที่จะดูแลเอาใจใส่ในเรื่องของสวัสดิการต่าง ๆ ที่ดีแก่ครูเพราะเมื่อสุขภาพจิตของครูดีการปฏิบัติหน้าที่ของครูก็ย่อมดีด้วย หากสิ่งเหล่านี้ได้รับการพิจารณา และดำเนินการจะส่งผลดีต่อคุณภาพการศึกษา ของประชากร และการพัฒนาประเทศโดยภาพรวม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีดังนี้

1. ปัจจัยด้านผู้บริหารเป็นปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลอีกผู้หนึ่ง ที่มีบทบาทสำคัญต่อคุณภาพการศึกษาและระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการจะต้องมีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์สูง และมีวิสัยทัศน์ มีคุณธรรม จริยธรรมคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสังคม ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับ
2. ปัจจัยด้านชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งในปัจจุบันการมีส่วนร่วมของชุมชนจะส่งผลต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาและการจัดการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งต้องปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ชุมชนจะดำรงรักษาความเข้มแข็งไว้ได้มากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับคุณภาพของคนในชุมชน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้อง มีศักยภาพในการจัดและพัฒนาทั้งด้านการศึกษาของโรงเรียนและคุณลักษณะของนักเรียนที่เกิดจากชุมชนเป็นผู้ให้การสนับสนุนนั่นเอง
3. ปัจจัยด้านนักเรียน นักเรียนเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งเป็นผู้รับการช่วยเหลือและให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาเพื่อให้การดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการที่จะได้นักเรียนที่มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของโรงเรียน จำเป็นต้องศึกษาพัฒนาการของเด็กวัยรุ่น วัยเรียน

นิตยา คเนนิล (2559, หน้า 354) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การขับเคลื่อนนโยบาย การดำเนินงานของบุคลากรหลักและการส่งเสริมสนับสนุนจากหน่วยงาน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายฝ่าย ทั้งบุคลากรในโรงเรียนและสมาชิกในครอบครัว เพื่อช่วยให้นักเรียนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4. กระบวนการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนว่าเป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน มีครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน โดยการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและนอกสถานศึกษา ได้แก่ คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนผู้บริหาร และครูทุกคน มีวิธีการและเครื่องมือที่ชัดเจน มีมาตรฐานคุณภาพ และมีหลักฐานการทำงานที่ตรวจสอบได้ กระบวนการของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 5 ประการ คือ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสระบุรี (2551, หน้า 2 – 4) มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล

ด้วยความแตกต่างของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตที่ไม่เหมือนกันหล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ทั้งด้านบวกและด้านลบ ดังนั้น การรู้จักข้อมูลที่เป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ครูที่ปรึกษามีความเข้าใจนักเรียนมากขึ้นสามารถหาข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อการคัดกรองนักเรียน เป็นประโยชน์ในการส่งเสริม การป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนได้อย่างถูกต้อง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์มิใช่การใช้ความรู้สึกหรือการคาดเดาโดยเฉพาะในการแก้ไขปัญหาให้นักเรียน ซึ่งจะช่วยให้ไม่เกิดข้อผิดพลาดต่อการช่วยเหลือนักเรียนหรือเกิดได้น้อยที่สุด

4.2 การคัดกรองนักเรียน

การคัดกรองนักเรียน เป็นการพิจารณาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียนออกนิยามกลุ่ม ได้ 4 กลุ่ม คือ

กลุ่มปกติ หมายถึง นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียนแล้ว อยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ ซึ่งควรได้รับการส่งเสริมภูมิคุ้มกันและการส่งเสริมพัฒนา

กลุ่มเสี่ยง หมายถึง นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มเสี่ยง ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียน ต้องให้การป้องกันหรือแก้ไขปัญหามาตามแต่กรณี

กลุ่มมีปัญหา หมายถึง นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มมีปัญหาตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องช่วยเหลือและแก้ปัญหาโดยเร่งด่วน

กลุ่มพิเศษ หมายถึง นักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ มีความเป็นอัจฉริยะ แสดงออกซึ่งความสามารถอันโดดเด่นด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน อย่างเป็นที่ประจักษ์เมื่อเทียบกับผู้มีอายุในระดับเดียวกันภายใต้สภาพแวดล้อมเดียวกัน ซึ่งโรงเรียนต้องให้การส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาศักยภาพความสามารถพิเศษนั้นจนถึงขั้นสูงสุด

ดังนั้นการจัดกลุ่มนักเรียนนี้ มีประโยชน์ต่อครูที่ปรึกษาในการหาวิธีการเพื่อดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหามาตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้นและมีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหามา เพราะมีข้อมูลของนักเรียนในด้านต่าง ๆ ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเพื่อการจัดกลุ่มแล้ว ความชัดเจนในเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหามาของนักเรียนจะมีน้อยลง มีผลต่อความรวดเร็วในการช่วยเหลือ ซึ่งบางกรณีจำเป็น ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน

4.3 การส่งเสริมและพัฒนา

เป็นการสนับสนุนให้นักเรียนทุกคนเป็นบุคคลที่มีคุณภาพมีความภาคภูมิใจในตนเอง ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยงหรือกลุ่มมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงมีปัญหา กลับมามีพฤติกรรมดีขึ้นตามที่สถานศึกษาหรือชุมชนคาดหวัง สามารถปรับปรุงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของสังคมให้ได้ ซึ่งวิธีการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนสามารถทำได้หลายวิธีการ แต่วิธีการที่สำคัญที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการมี 2 กิจกรรมหลัก คือ การจัดกิจกรรมโฮมรูม และการจัดประชุมผู้ปกครองนักเรียนเป็นรายชั้นเรียน ข้อควรตระหนักในการดำเนินกิจกรรม คือ 1) การจัดกิจกรรม การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา ควรระมัดระวังคำพูดที่ก่อให้เกิดความรู้สึกทางลบหรือการต่อต้านจากผู้ปกครอง เช่น การตำหนินักเรียน หรือผู้ปกครอง การแจ้งข้อบกพร่องของนักเรียนในการประชุม 2) ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา ควรใช้คำพูดที่แสดงถึง

ความเข้าใจในตัวนักเรียน แสดงถึง ความห่วงใย เอาใจใส่ของครูที่มีต่อนักเรียนทุกคน

3) ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา ควรนำกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ปกครองตระหนักในความรับผิดชอบและต้องการปรับปรุง แก้ไขในส่วนที่บกพร่องของนักเรียนร่วมกับสถานศึกษา

4) การจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาศักยภาพนักเรียน ควรเป็นกิจกรรมหลากหลายตาม ความสนใจของนักเรียน เช่น ดนตรี กีฬา และศิลปะ เป็นต้น

4.4 การป้องกันและดูแลช่วยเหลือ

ในการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ครูควรให้ความเอาใจใส่กับนักเรียนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน แต่สำหรับนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหานั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้อง ให้ความดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดและหาวิธีช่วยเหลือทั้งการป้องกัน และการแก้ไข ปัญหา โดยไม่ปล่อยปละละเลยนักเรียนจนกลายเป็นปัญหาของสังคม การสร้างภูมิคุ้มกัน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน จึงเป็นภาระงานที่ยิ่งใหญ่และมีคุณค่าอย่างมาก ในการพัฒนาให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป การป้องกันและการ แก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนนั้นมีหลายเทคนิค วิธีการ แต่สิ่งที่ครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษา จำเป็นต้องดำเนินการมีอย่างน้อย 2 ประการ คือ 1) การให้คำปรึกษาเบื้องต้น และ 2) การจัดกิจกรรมเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาการพัฒนาและส่งเสริมนักเรียนเป็น การสนับสนุนให้นักเรียนทุกคน ไม่ว่าจะเป็นักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหา กลุ่มความสามารถพิเศษ ให้มีคุณภาพมากขึ้น ได้พัฒนาเต็มศักยภาพ มีความภาคภูมิใจ ในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกันมิให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติและกลุ่มพิเศษ กลายเป็นนักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยง/ มีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนกลุ่มปกติและมีคุณภาพตามมาตรฐานที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวัง ต่อไปการส่งเสริมพัฒนานักเรียนมีหลายวิธีที่โรงเรียนสามารถพิจารณาดำเนินการ ได้แต่มีกิจกรรมหลักสำคัญที่โรงเรียนต้องดำเนินการ คือ 1) การจัดกิจกรรมโฮมรูม 2) การเยี่ยมบ้าน 3) การจัดประชุมผู้ปกครองชั้นเรียน (Classroom meeting) และ 4) การจัดกิจกรรมเสริมสร้างทักษะการดำรงชีวิตและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

4.5 การส่งต่อ

ในการป้องกันและแก้ไขปัญหาของนักเรียนโดยครูที่ปรึกษา อาจมีกรณีที่บางปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนักเรียนมีพฤติกรรม ไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไป เพื่อให้ปัญหาของนักเรียน ได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้เป็นบทบาทหน้าที่ของครู

ที่ปรึกษาหรือครู คนใดคนหนึ่งเพียงลำพังความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้น หรือลุกลาม กลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข ซึ่งครูประจำชั้น/ ครูที่ปรึกษาสามารถ ดำเนินการได้ตั้งแต่กระบวนการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล หรือการคัดกรองนักเรียน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาของนักเรียนในแต่ละกรณี การส่งต่อแบ่งเป็น 2 แบบ คือ

- 1) การส่งต่อภายใน ครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้การช่วยเหลือนักเรียนได้ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชาหรือฝ่าย ปกครอง และ 2) การส่งต่อภายนอก ครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการ ส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญภายนอก หากพิจารณาเห็นว่า เป็นกรณีปัญหาที่มีความยากเกินกว่า คักยภาพของโรงเรียนจะดูแลช่วยเหลือได้

นันทรัตน์ เกื้อหนุน (2553, หน้า 25) ได้สรุปไว้ว่า การรู้จักนักเรียน เป็นรายบุคคลหมายถึง การศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นเกี่ยวกับตัวนักเรียน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงในการส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่าง ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 15-18) ได้แบ่งการคัดกรองนักเรียน เพื่อการจัดกลุ่มนักเรียน แบ่งเป็น 2 กลุ่ม 1) กลุ่มปกติ คือ นักเรียนที่ได้รับการวิเคราะห์ ข้อมูลของโรงเรียนแล้วอยู่ในเกณฑ์ของกลุ่มปกติ และ 2) กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา คือ นักเรียนที่จัดอยู่ในเกณฑ์ตามเกณฑ์การคัดกรองของโรงเรียน ซึ่งโรงเรียนต้องให้ความ ช่วยเหลือป้องกันหรือแก้ไขปัญหาคัดกรองนักเรียนมีประโยชน์ต่อคุณครูที่ปรึกษา ได้อย่างถูกต้อง โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหให้ตรงกับปัญหาของนักเรียนยิ่งขึ้นและมีความ รวดเร็วในการแก้ปัญหา ซึ่งหากครูที่ปรึกษาไม่ได้คัดกรองนักเรียนเป้าหมายเพื่อการแก้ไข ปัญหาของนักเรียนจะมีน้อยลงมีผลต่อกรณีที่มีความจำเป็นโดยเร่งด่วน

กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 19-22) ได้กำหนดว่าการส่งเสริม นักเรียน หมายถึง การสนับสนุนให้นักเรียนปรึกษาไม่ว่าจะเป็นนักเรียนกลุ่มปกติหรือกลุ่ม เสี่ยง/ มีปัญหา ให้มีคุณภาพมากขึ้น ความภูมิใจในตนเองในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยป้องกัน ไม่ให้นักเรียนที่อยู่ในกลุ่มปกติกลายเป็นนักเรียนมีปัญหาและเป็นการช่วยให้นักเรียน กลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา กลับมาเป็นนักเรียนที่มีคุณภาพที่โรงเรียนหรือชุมชนคาดหวังต่อไป กระทรวงศึกษาธิการ (2553, หน้า 27-30) ได้เสนอแนวทางในการส่งต่อดังนี้ป้องกัน และแก้ไขปัญหานักเรียนโดยครูที่ปรึกษาตามกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน นั้นอาจมีบางกรณีที่ปัญหาที่มีความยากต่อการช่วยเหลือหรือช่วยเหลือแล้วนั้น

พฤติกรรมไม่ดีขึ้นก็ควรดำเนินการส่งต่อไปยังผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านต่อไปเพื่อให้ปัญหาของนักเรียนได้รับการช่วยเหลืออย่างถูกต้องและรวดเร็วขึ้น หากปล่อยให้ปัญหานี้เป็นบอบบาทหน้าที่ของครูที่ปรึกษาหรือครูคนใดคนหนึ่งเท่านั้นความยุ่งยากของปัญหาอาจมีมากขึ้นหรือลุกลามกลายเป็นปัญหาใหญ่โตจนยากต่อการแก้ไข การส่งต่อแบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่ 1 การส่งต่อภายในครูที่ปรึกษาส่งต่อไปยังครูที่สามารถให้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหา เช่น ส่งต่อครูแนะแนว ครูพยาบาล ครูประจำวิชาหรือฝ่าย เป็นต้นและแบบที่ 2 การส่งต่อภายนอกครูแนะแนวหรือฝ่ายปกครองเป็นผู้ดำเนินการส่งต่อผู้เชี่ยวชาญภายนอกและนิตยา คเนนิล (2559, หน้า 354) ได้กล่าวถึงกระบวนการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและการแก้ไขปัญหาและ 5) การส่งต่อ

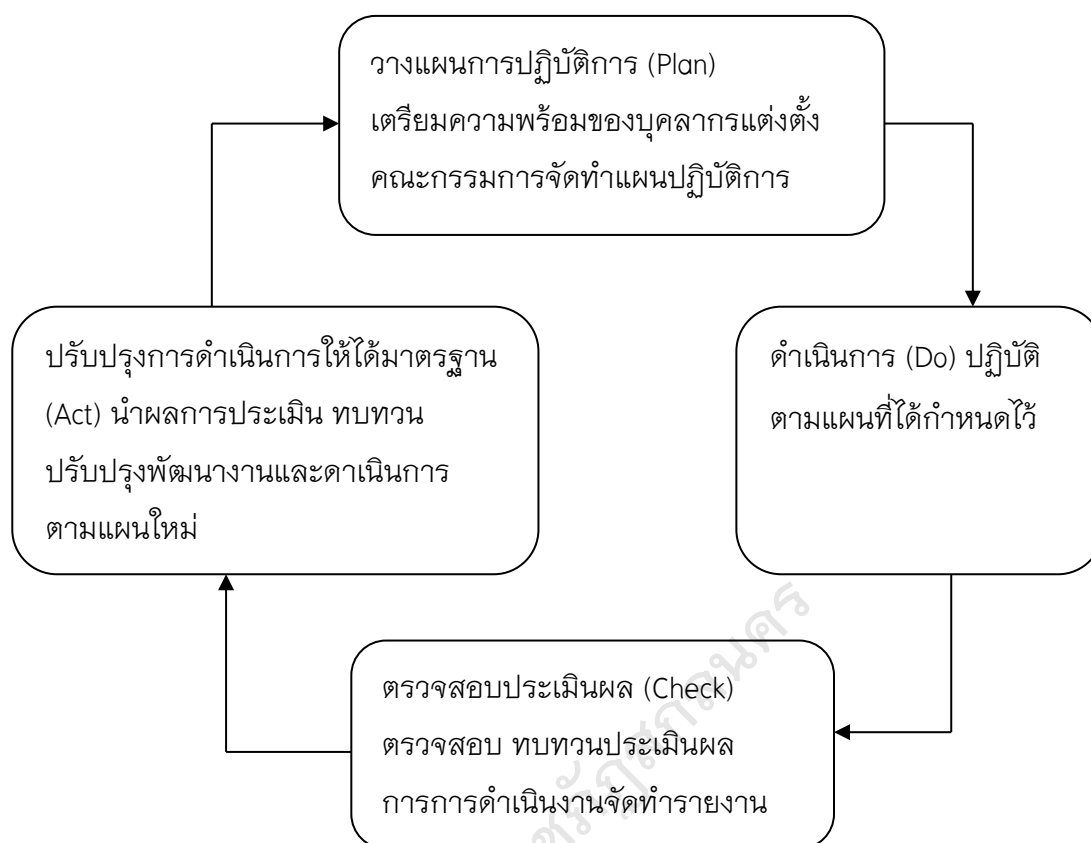
จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ความหมายการดำเนินการตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย 1) การรู้จักนักเรียนรายบุคคล 2) การคัดกรองนักเรียน 3) การส่งเสริมและการพัฒนานักเรียน 4) การป้องกันและการแก้ไขปัญหา และ 5) การส่งต่อ

5. การประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน

ได้มีผู้กล่าวถึงการประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียน ดังนี้ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2547, หน้า 1-3) กล่าวว่า การจัดการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาให้นักเรียนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้คุณธรรม จริยธรรม และการดำรงชีพอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ฉบับแก้ไข (2553) ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเป็นคนดีคนเก่ง และมีความสุขอันเกิดจากความร่วมมือของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งโรงเรียน ชุมชน สังคม และครอบครัวของนักเรียนแต่ด้วยสภาพสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก ซึ่งมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนให้มีความซับซ้อนมากขึ้น หลายครอบครัวจึงมีเวลาดูแลอบรมสั่งสอนลูกหลานลดน้อยลง และตัวนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนที่มีประสบการณ์ในชีวิตไม่มากนัก ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์จึงทำให้เกิดปัญหาทั้งกับตนเองและสังคมได้ง่าย ดังนั้น ความจำเป็นในการสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็ง การมีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ชัดเจนจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยดำเนินการควบคู่ไปกับระบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งการนำ

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปใช้ในโรงเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นั้นได้อาศัยการทำงานที่มีหลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (PDCA) ดังนี้

1. ขั้นการเตรียมการและวางแผนดำเนินงาน (Plan) เป็นขั้นที่มีการ แต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์สภาพความพร้อมพื้นฐานของโรงเรียน และจัดทำ แผนปฏิบัติการ
2. ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Do) เป็นขั้นที่มีการสร้างความตระหนัก และความเข้าใจกับบุคลากรในโรงเรียน แล้วดำเนินการตามแผนปฏิบัติงานที่จัดทำขึ้น โดยเฉพาะการดำเนินงานของครูที่ปรึกษาในกระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ประการ
3. ขั้นการกำกับ ติดตาม ประเมิน และรายงาน (Check) เป็นขั้นที่มีการติดตามประเมินผล เพื่อทบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมา
4. ขั้นการปรับปรุงดำเนินการให้ได้มาตรฐาน (Act) เป็นขั้นที่มีการ นำผลการประเมินคุณภาพภายในมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนโดยมีการจัดทำรายงานผลการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนา ต่อไป
5. ขั้นตอนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเกี่ยวกับ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเกี่ยวกับ ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ใช้หลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (PDCA) ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 แนวดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ที่มา : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2547, หน้า 10-13)

จากภาพประกอบ แนวดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. การวางแผนการปฏิบัติการ (Plan)

การวางแผนการปฏิบัติการ เพื่อการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การเตรียมความพร้อมบุคลากร เพื่อให้ครูทุกคนเข้าใจว่าการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน เรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นการประกันคุณภาพการศึกษาเรื่องหนึ่งในหลาย ๆ เรื่อง ซึ่งเป็นงานที่ทำโดยปกติ ไม่รู้สึกว่าเป็นการเพิ่มภาระและให้คืบเคยกับการตรวจสอบ ทบทวน ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่กำหนด ไม่เกิดการต่อต้านเมื่อรับการประเมินโดยคณะประเมินของโรงเรียน ดังนั้น จึงควรเตรียมความพร้อมของครูทั้งด้านทัศนคติที่ดีต่อการประกันคุณภาพภายใน ด้านความรู้

ความเข้าใจ และด้านความสามารถในการดำเนินงานตามกระบวนการของการประกันคุณภาพภายใน รวมทั้งการทำงานเป็นทีม

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน เพื่อให้มีบุคลากรที่รับผิดชอบในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียน เรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งมีหน้าที่ประสาน กำกับ ดูแล ช่วยเหลือ และสนับสนุนให้ทุกฝ่ายทุกคนทำงานร่วมกันและเชื่อมโยงกันเป็นทีม รวมทั้งการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความพร้อมของครูในเรื่องการประกันคุณภาพภายในโรงเรียน ทั้งนี้โรงเรียนอาจจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นใหม่หรือมอบหมายให้คณะกรรมการประสานงาน (ทีมประสาน) ตามโครงสร้างบุคลากรของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบก็ได้

1.3 การจัดทำแผนปฏิบัติการ เพื่อให้ครูและผู้เกี่ยวข้องทุกคนทราบ เป้าหมายการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการ ปฏิทินปฏิบัติงานในแต่ละภาคเรียน หรือ 1 ปี การศึกษาที่แต่ละคนมีส่วนรับผิดชอบตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งคณะกรรมการประกันคุณภาพภายในโรงเรียนควรเป็นผู้ดำเนินการโดยมีแนวดำเนินการ ดังนี้

1.3.1 กำหนดเป้าหมาย เป้าหมายการดำเนินงานของการประกันคุณภาพภายในเรื่องระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนคือ ความมีมาตรฐานของผลผลิต (นักเรียน) กระบวนการและปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งโรงเรียนต้องกำหนดให้ชัดเจนโดยให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมหรือหากเป็นไปได้ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมเช่นกัน สำหรับมาตรฐานประกันคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนซึ่งเป็นมาตรฐานกลาง มีจำนวน 11 มาตรฐาน 25 ตัวชี้วัดจำแนกได้ ดังนี้ 1) มาตรฐานด้านผลผลิต มี 3 มาตรฐาน 7 ตัวชี้วัด 2) มาตรฐานด้านกระบวนการ มี 4 มาตรฐาน 11 ตัวชี้วัด และ 3) มาตรฐานด้านปัจจัย มี 4 มาตรฐาน 7 ตัวชี้วัด

1.3.2 กำหนดแนวทางการปฏิบัติงาน

1.3.2.1 กำหนดกิจกรรมที่จะทำให้ชัดเจนเพื่อให้เป้าหมายบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การมีมาตรฐานคุณภาพทั้งด้านผลผลิต ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัย ซึ่งในการประกันคุณภาพ เรื่อง ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น กิจกรรมสำคัญ คือ การดำเนินงานตามกระบวนการการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียนการส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา และการส่งต่อ

1.3.2.2 กำหนดระยะเวลา และจำนวนครั้งในการประเมินคุณภาพภายใน ไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานโดยควรมีการประเมินอย่างน้อยปีการศึกษาละ 1 ครั้ง

1.3.2.3 กำหนดให้มีการนิเทศ ติดตาม การประชุมระดับอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง รวมทั้งบันทึกย่อการนิเทศติดตาม

1.3.2.4 กำหนดงบประมาณ ในการประเมินคุณภาพภายในไว้ในแผนปฏิบัติการระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน

2. การดำเนินงาน (Do)

จากแผนปฏิบัติการที่โรงเรียนกำหนดเรียบร้อยแล้วผู้บริหารและคณะครูทุกคนก็ร่วมกันดำเนินการตามแผน โดยในระหว่างดำเนินการผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนส่งเสริมให้ครูทุกคนทำงานอย่างมีความสุข และดำเนินการ ดังนี้

2.1 จัดสิ่งอำนวยความสะดวก สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการปฏิบัติตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 กำกับ ติดตาม ทั้งระดับรายบุคคล รายกลุ่ม รายหมวด ฝ่าย และระดับเพื่อกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการดำเนินงานตามแผน

2.3 ให้การนิเทศ ให้คำปรึกษา แนะนำ เพื่อปรับปรุงหรือแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่อาจมีรวมทั้งการเชิญวิทยากรเพื่อเพิ่มความรู้ความสามารถให้แก่ครูทุกคนหรือให้ไปรับการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายนอกนอกจากนี้ ผู้ช่วยบริหารโรงเรียนทุกฝ่ายและหัวหน้าระดับแต่ละระดับก็ควรดำเนินการสนับสนุน ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกันอย่างมีความสุข และทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ

3. การตรวจสอบประเมินผล (Check)

การตรวจสอบ ทบทวน ประเมินผลการดำเนินงาน เป็นกิจกรรมสำคัญที่จะทำให้เกิดการพัฒนา เพราะทำให้ได้ข้อมูลย้อนกลับในการปรับปรุงระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนไม่มีการตัดสินใจ-ผิด ซึ่งการติดตาม ตรวจสอบประเมินผลการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนนั้น มีแนวดำเนินการ 2 รูปแบบ ดังนี้

3.1 ดำเนินการทุกระยะของการปฏิบัติงาน ด้วยการประชุม นิเทศ กำกับติดตาม ในบรรยากาศร่วมคิดร่วมทำ ร่วมกันแก้ไขปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการดำเนินงานรวมทั้งร่วมกันหาวิธีช่วยเหลือนักเรียน โดยมีการประชุมร่วมกันในแต่ละ

ระดับทุกสัปดาห์ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง มีการบันทึกและรายงานการปฏิบัติงาน เพื่อการพัฒนา

3.2 ดำเนินการอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง หรือภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการประเมินเพื่อทบทวน ซึ่งเป็นการประเมินคุณภาพภายใน โดยให้ครูปรึกษาประเมินตนเอง และประเมินโดยผู้ประเมินจากระดับชั้นอื่น แต่ละระดับจะสลับกันประเมินกัน และกัน ตามคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการประเมินที่โรงเรียนกำหนด โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

3.2.1 คณะกรรมการประเมิน นัดผู้รับการประเมินเพื่อเตรียมเอกสารเครื่องมือและหลักฐานต่าง ๆ ในการปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียน และผลที่เกิดขึ้น เช่น ระเบียบสะสม สรุปรายงานการคัดกรองนักเรียน บันทึกการจัดกิจกรรมโฮมรูม บันทึกการดูแลช่วยเหลือนักเรียน บันทึกการส่งต่อนักเรียน เป็นต้น โดยจัดเตรียมให้คณะกรรมการประเมินตรวจสอบในวันประเมิน รวมทั้งการจัดเตรียมสถานที่เพื่อรับการประเมิน และการสัมภาษณ์สังเกตนักเรียนในระดับต่าง ๆ

3.2.2 ให้ผู้รับการประเมิน ประเมินตนเองโดยอาจใช้เครื่องมือแบบประเมินมาตรฐานคุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หรืออื่น ๆ เพื่อตรวจสอบการทำงานของตนเองในเบื้องต้น แล้วนำผลการประเมินตนเองมาใช้ประกอบการประเมินคุณภาพภายใน

3.2.3 คณะกรรมการประเมินสัมภาษณ์สังเกต และสัมภาษณ์นักเรียนในระดับต่าง ๆ ตามวัน เวลา ที่กำหนด

3.2.4 ดำเนินการประเมินคุณภาพภายใน เพื่อการทบทวนระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามวัน เวลา และสถานที่ที่กำหนด โดยคณะผู้ประเมินเข้าใจความรู้สึกของผู้รับการประเมินทุกคน และมีศิลปะในการสัมภาษณ์ พูดคุยเพื่อให้ได้ข้อมูล ข้อเท็จจริงที่เป็นความจริงมากที่สุด ผู้รับการประเมินมีความกระตือรือร้น ฟังพอใจ และเต็มใจที่จะรับการประเมิน เพื่อพัฒนาคุณภาพการทำงานของตนเอง โดยใช้เทคนิคการพูดคุยสัมภาษณ์ ดังนี้

3.2.4.1 ละเอียดเปิดใจ ผู้ประเมินควรเริ่มต้นด้วยการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเองด้วยการแนะนำตนเอง และคณะผู้ประเมิน ต่อจากนั้นบอกวัตถุประสงค์ของการประเมินและขอความร่วมมือ ในการพูดคุยแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

1.3.4.2 ระยะค้นหาความจริง ผู้ประเมินควรใช้ศิลปะและทักษะ การถามทักษะการฟังทักษะการสังเกต ทักษะการสรุปความ และทักษะการให้กำลังใจ เพื่อให้ผู้รับการประเมินมีความรู้สึกที่ดี อบอุ่น ปลอดภัย ขณะที่ให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และกล่าแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา มีการซักถามข้อสงสัย และข้อเสนอแนะ ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ โดยผู้รับการประเมินควรเกิดความรู้สึกว่าเป็นช่วงเวลาที่มียุทธศาสตร์ มีประโยชน์ มีแรงจูงใจ และมีกำลังใจที่จะปรับปรุงแก้ไขและพัฒนางานให้มีคุณภาพ มากยิ่งขึ้น โดยมีการบันทึกข้อมูลต่าง ๆ ในการประเมิน

4.3.4.3 คณะกรรมการประเมิน นำผลการประเมิน สรุป และจัดทำรายงานผลการประเมินของแต่ละระดับ เพื่อนำผลไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง พัฒนามาตรฐาน คุณภาพระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนต่อไป สำหรับผู้ประเมินนั้น ควรมีการพิจารณาคัดเลือกให้เหมาะสมโดยมีแนวทางการพิจารณา ดังนี้

1) คุณสมบัติของผู้ประเมิน (1) มีความรู้ ความสามารถ ในด้านมาตรฐานคุณภาพและการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน (2) ผ่านการอบรมการประเมินคุณภาพภายในหรือมีความรู้ความสามารถในการประเมิน คุณภาพภายใน (3) มีมนุษยสัมพันธ์ดี และทักษะการสื่อสารรวมทั้งทักษะการสังเกตการณ์ ประเมินผลและการรายงานผล (4) มีทัศนคติที่ถูกต้องในการประเมินคุณภาพภายใน ว่าไม่ใช้การตรวจสอบเพื่อจับผิด แต่เป็นการตรวจสอบเพื่อทบทวนและพัฒนา และ (5) มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ หรือความฉลาดทางอารมณ์ เช่น มีความอดทน มีมุมมอง ที่หลากหลาย มีความเข้าใจผู้อื่น เป็นผู้หน้าที่ดี รู้จักการทำงานเป็นทีม เป็นต้น

2) หน้าที่ของผู้ประเมิน (1) ติดตามและประเมินเพื่อทบทวน ตามมาตรฐานของระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ทั้งด้านผลผลิต กระบวนการ และปัจจัย (2) รายงานผลการประเมินให้ผู้รับการประเมินและผู้บังคับบัญชาทราบ

3) จรรยาบรรณของผู้ประเมิน (1) ดำเนินการประเมินตาม ขั้นตอนและวิธีการตามที่กำหนด (2) ประเมินและรายงานตรงตามข้อมูลที่เป็นจริง และยุติธรรมและ (3) รักษาความลับส่วนบุคคลที่ได้รับระหว่างการประเมิน

4. การปรับปรุง ดำเนินการได้มาตรฐาน (Act)

คณะกรรมการประเมินร่วมกันประชุมวิเคราะห์ผลจากการรายงานการ ประเมินเพื่อทบทวน ปรึกษาหารือการปฏิบัติงาน กำหนดแนวทาง สนับสนุนการดำเนินงาน ปรับปรุงแก้ไขติดตามผล จัดทำเป็นข้อมูลสารสนเทศให้เป็นข้อมูลในการวางแผนการ

ดำเนินงาน ในภาคเรียนหรือปการศึกษาต่อไป และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การปฏิบัติงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นหน้าที่ที่มีความสำคัญโดยจะสำเร็จได้ต้องอาศัยความเกี่ยวข้องของทุกฝ่ายทุกคน ทั้งบุคลากรในโรงเรียนและสมาชิกในครอบครัว โดยเฉพาะครูที่ปรึกษาเป็นหลักสำคัญในการดำเนินงานว่าเป็นกระบวนการที่จะพัฒนานักเรียน เป็นการส่งเสริมการป้องกัน และการแก้ไขปัญหาโดยวิธีการและเครื่องมือ เพื่อใช้ในการดำเนินงานพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์และปลอดภัยจากสารเสพติด ผ่านกระบวนการทางการศึกษาและการส่งเสริมป้องกันช่วยเหลือแก้ไขปัญหาสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งพื้นฐานทางด้านครอบครัวของนักเรียนแต่ละคนที่แตกต่างกัน การดำเนินการ จึงควรกระทำด้วยความระมัดระวัง โรงเรียนจึงจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานในการดำเนินการอย่างชัดเจน จึงจำเป็นต้องสร้างระบบภูมิคุ้มกันที่เข้มแข็งโดยดำเนินการควบคู่ไปกับระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ต้องมีการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในโรงเรียนเกี่ยวกับระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้หลักการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (PDCA) เป้าหมายเพื่อให้นักเรียนเติบโตเป็นบุคคลที่มีคุณภาพของสังคม ให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพทั้งด้านร่างกาย และสติปัญญาความสามารถ มีคุณธรรมจริยธรรมและมีวิถีชีวิตที่มีความสุข

ตอนที่ 2 ยุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในการพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษายุทธศาสตร์สู่ความสำเร็จในการพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน หลักการและความเป็นมาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีนโยบายให้สถานศึกษาในสังกัดทุกสถานศึกษาจัดให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และกำหนดมาตรการสนับสนุนส่งเสริมศักยภาพนักเรียน เน้นกิจกรรมส่งเสริมพัฒนา ป้องกันและแก้ไขปัญหา และการคุ้มครองสิทธิเด็ก โดยการมีมาตรการให้สถานศึกษามีมาตรฐานในการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน จัดกิจกรรมส่งเสริมความปลอดภัยด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ทางสังคมสิทธิเด็ก ตลอดจนป้องกันแก้ไขปัญหาสารเสพติด ปัญหาพฤติกรรมนักเรียน ปัญหาทางเพศและปัญหาอื่น ๆ โดยประสานความร่วมมือกับเครือข่ายผู้ปกครอง

ชุมชน และองค์กรในท้องถิ่น การจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการพัฒนา ส่งเสริม แก้ไข และส่งต่อนักเรียนอย่างเป็นระบบ

1. กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

1.1 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เน้นที่จะพัฒนาบุคคลให้เกิดการบูรณาการแบบเป็นองค์รวม เพื่อให้บุคคลได้รับการพัฒนาที่สมดุลของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สังคม มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและให้ทุกส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาทุกรูปแบบ

1.2 พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มีเจตนาให้รัฐมีหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือเด็กและครอบครัวให้อยู่ในสภาพที่มีมาตรฐานในการดำรงชีวิตที่ดี ได้รับการดูแลให้มีพัฒนาการตามวัย และเด็กทุกคนต้องมีหลักประกันความปลอดภัย ได้รับความคุ้มครองจากผู้เกี่ยวข้อง ทั้งเด็กที่ประสบปัญหาและเด็กที่ไม่ประสบปัญหา

1.3 พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา พ.ศ. 2547 ก.ค.ศ. กำหนดมาตรฐานตำแหน่งครู ตามมาตรา 42 ปฏิบัติหน้าที่หลักเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน การส่งเสริมการเรียนรู้พัฒนาผู้เรียนปฏิบัติงานทางวิชาการของสถานศึกษา พัฒนาตนเอง และพัฒนาวิชาชีพ โดยกำหนดให้ลักษณะงานเกี่ยวกับการจัดระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นภาระงานหนึ่งในมาตรฐานตำแหน่งครู

2. แนวทางการดำเนินงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เป็นกระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่มีขั้นตอนชัดเจน โดยมีวิธีการเครื่องมือที่มีคุณภาพตามมาตรฐานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน และมีระบบข้อมูลในการดำเนินงาน มีครูประจำชั้นหรือครูที่ปรึกษาเป็นบุคลากรหลักในการดำเนินงาน ประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งในและนอกสถานศึกษา ด้วยการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล ขั้นตอนที่ 2 การคัดกรองนักเรียน ขั้นตอนที่ 3 การส่งเสริมและพัฒนานักเรียน และขั้นตอนที่ 4 การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน 5. การส่งต่อจากรรณ พูลฤทธิ์ (2551, หน้า 28) กล่าวสรุปไว้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการจะมีวัตถุประสงค์ในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ เพื่อค้นหาแนวทางหรือวิธีการที่หลากหลายในการแก้ปัญหาสร้างผลงาน และนำไปสู่การปฏิบัติในที่สุด

ขณะที่อัมพร สีหะวงษ์ (2555, หน้า 30) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการจัดอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรที่เน้นให้ผู้เข้าประชุมได้ลงมือปฏิบัติจริง ในเรื่องที่เป็นหัวข้อการประชุมเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แนวคิดเกี่ยวกับการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ได้มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายและลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการ ดังนี้ พัชรีย์ สิโรรส (2549, หน้า 36) กล่าวว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการมีลักษณะเป็นการประชุมที่เป็นทางการ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อให้ได้ข้อสรุปหรือข้อตกลงร่วมกัน แล้วทุกคนต้องยอมรับผลที่ได้นั้น มีผู้นำการประชุมเพื่อเอื้อให้เกิดกระบวนการประชุมที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างทั่วถึงในสถานการณ์ที่เหมาะสม คือ ทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหา การจัดลำดับความสำคัญของปัญหา การศึกษาทางเลือก การประเมินทางเลือก และการเลือกทางเลือก ลักษณะของการประชุมเชิงปฏิบัติการ (รัฐภากรณ์ แก้วสนิท, 2549, หน้า 5-6) ได้กล่าวถึง ดังนี้ 1) เป็นการประชุมที่มีเป้าหมายแน่นอนมีวัตถุประสงค์เฉพาะและต้องการคำตอบที่ชัดเจน 2) เป็นการใช้สื่อสารที่ได้แลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็นทัศนคติซึ่งกันและกัน 3) เป็นรูปแบบการประชุมที่เป็นทางการ ผู้เข้าร่วมประชุมจะมีปฏิสัมพันธ์กันสูง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันเพื่อให้ได้ข้อสรุป หรือข้อตกลงร่วมกัน แล้วทุกคนจะต้องยอมรับผลที่ได้นั้น 4) ไม่เหมาะที่จะใช้กับคนกลุ่มใหญ่ คือ ไม่เกิน 20-30 คน โดยควรประกอบด้วยตัวแทนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับประเด็นหรือเรื่องนั้น ๆ ทุกกลุ่ม 5) ต้องมีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้นำการประชุม (Facilitator) เพื่อเอื้อให้เกิดกระบวนการประชุมที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างทั่วถึง หากต้องมีผู้เชี่ยวชาญหรือผู้รู้ในเรื่องนั้น ๆ ก็ต้องเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ และ 6) เป็นการประชุมที่จัดซ้ำได้เท่าที่จำเป็น วัตถุประสงค์ของการประชุมเชิงปฏิบัติการ (รัฐภากรณ์ แก้วสนิท, 2549, หน้า 9-10) ได้กล่าว ดังนี้ 1) ให้เกิดการพูดคุยและเปลี่ยนความคิดเห็นภายในกลุ่มตามประเด็นที่กำหนดหรือป้องกันความเข้าใจที่ไม่ถูกต้อง 2) ให้ได้ข้อตกลงในเรื่องที่จะดำเนินการใช้ในการตัดสินใจเสนอทางเลือกหรือการพัฒนาทางเลือก 3) ให้มีการกำหนด ค้นหาข้อกังวล และข้อหวังใยในเรื่องต่าง ๆ พิจารณาทบทวนวิธีการศึกษา และกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

3.1 วิธีดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการ

รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท (2546, หน้า 7-8) กล่าวถึงวิธีดำเนินการประชุมเชิงปฏิบัติการไว้ว่า มี 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นเตรียมการ ประกอบด้วย 1) กำหนดหัวข้อหรือประเด็นที่จะประชุมว่าเรื่องอะไร 2) กำหนดประเด็นหรือเป้าหมายของการประชุมให้ชัดเจนว่าต้องการอะไร มากน้อยเพียงใด เช่น ต้องการจะให้ได้ข้อสรุปของการประชุมที่เกี่ยวกับ 1) ขั้นตอนของการจะดำเนินโครงการหรือกิจกรรม 2) ได้มติของการลำดับความสำคัญ 3) แผนปฏิบัติการที่ควรจะเป็น 4) การประเมินความเสี่ยงของโครงการหรือกิจกรรม และ 5) การค้นหาปัญหาผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม 6) วางแผนการประชุม สถานที่ วัน เวลา วิธีการ ขั้นตอน การดำเนินการประชุม ข้อมูลที่จะต้องใช้ว่าจะใช้รูปแบบการนำเสนอข้อมูลอย่างไรให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย 7) ผู้เข้าร่วมประชุม ต้องกำหนดล่วงหน้าว่าเรื่องที่จะดำเนินการนี้กระทบกับคนกลุ่มใดบ้าง อย่างไร กลุ่มผู้ห่วงใย/ผู้สนใจ ต้องให้มีตัวแทนของคนทุกกลุ่มและผู้สนใจเข้าร่วมประชุม โดยมีสัดส่วนใกล้เคียงกันให้มีทั้งเพศชายและหญิง มีทั้งผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส เป็นต้น ต้องประชาสัมพันธ์ให้ทราบอย่างทั่วถึงโดยทางสื่อ ทั้งวิทยุ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ดิจิตอลให้ทั่วถึง เป็นการกระตุ้นทั้งผู้สนใจ และกลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ 1) ส่งจดหมายหรือติดต่อเชิญตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ หรือผู้สนใจในพื้นที่นั้นโดยตรง 2) ในการประชาสัมพันธ์หรือการเชิญต้องเน้นว่าการประชุมนี้รับจำนวนจำกัด และกำหนดวันสิ้นสุดการแจ้งความจำนงที่จะเข้าร่วมประชุมเพื่อผู้จัดการจะได้กำหนดแผนการบริหารจัดการได้ แต่ต้องเตรียมการด้วยหากมีผู้มาร่วมเกินกว่าที่เตรียมไว้ (อาจจัดเป็นหลายกลุ่ม หลายเวที หลายครั้ง) เตรียมคณะทำงานสำหรับเป็นผู้นำการประชุมหรือผู้อำนวยการกลุ่ม (Facilitator) เพื่อเอื้อให้เกิดกระบวนการประชุมกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนและนำไปสู่ข้อสรุปของการประชุม กำหนดขั้นตอนรูปแบบกิจกรรม ที่เคารพและกระตุ้นให้ผู้เข้าประชุมมีส่วนร่วมที่จะนำไปสู่เนื้อหาหรือเป้าหมายที่ต้องการ เตรียมวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญในเรื่องที่จะประชุมเตรียมการประเมินผล

ขั้นดำเนินการ ประกอบด้วย 1) สร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมและผู้จัด วิทยากรและผู้ร่วมประชุม ร่วมกันสร้างกติกาในการประชุม เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของการประชุม 2) ให้ทุกคนได้ทราบและเข้าใจวัตถุประสงค์ของการจัดการประชุมและที่นำจะเกิดจากการประชุมครั้งนี้ 3) นำเสนอข้อมูล

ที่จำเป็นและเสนอหัวข้อ/ประเด็นย่อยที่ต้องการให้อภิปราย 4) กระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมได้แสดงความคิดเห็นที่ ทัวถึงและเท่าเทียมด้วยความเคารพในข้อคิดเห็นของทุกคน ผู้นำการประชุม ต้องไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้เข้าร่วมประชุม ไม่ว่าเขาจะมาเองด้วยความสนใจหรือเป็นตัวแทนของกลุ่ม 5) ความเห็นหรือข้อเสนอแนะใด ๆ ทั้งของบุคคลหรือของกลุ่มต้องได้รับการบันทึกอย่างเปิดเผย เช่น บันทึกลงแผ่นพลิกแล้วปิดไว้ที่ผนังห้องเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมตรวจสอบได้ว่าถูกต้องไม่ปิดเบือน ถ้าจะมีการแก้ไขข้อเสนอแนะหรือข้อสรุปใดจะต้องเป็นความเห็นจากกลุ่มผู้เข้าประชุม เพื่อให้มั่นใจว่าข้อสรุปหรือข้อเสนอแนะนั้นเป็นเรื่องของผู้เข้าประชุมจริงไม่มีการบิดเบือนไปตามจุดยืนของผู้จัด 6) ประเด็นที่ซับซ้อนหรือต้องการข้อคิดเห็นข้อเสนอแนะที่ชัดเจน อาจแบ่งกลุ่มย่อย 5-6 คน เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนและผลการประชุมกลุ่มย่อยต้องนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ให้ได้มีความเห็นการประชุมร่วมกันทั้งหมด (การแบ่งกลุ่มย่อยอาจแบ่งสมาชิกเป็นคนที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน หรือคละกันก็ได้แล้วแต่ประเด็นที่ต้องการ) ผู้นำการประชุมต้องสังเกตและเข้าใจสถานการณ์ และแก้ไขความอึดอัดความไม่สบายใจ หรือความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นในที่ประชุม และพร้อมจะยืดหยุ่นหรือเปลี่ยนแปลงกติกาบางอย่าง ผู้นำการประชุมต้องกระตือรือร้น แสดงความจริงใจ และยอมรับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง จัดหมวดหมู่ของข้อคิดเห็น จัดทำเป็นข้อสรุป ข้อเสนอแนะแล้วให้ผู้เข้าประชุมตรวจสอบจนยอมรับว่าถูกต้อง และข้อสรุปดังกล่าวในข้อใด ควรส่งสำเนาไปให้ทุกคนที่เข้าร่วมการประชุมด้วย

ขั้นการประเมินผล ประกอบด้วย 1) ประเมินผลหลังจากเสร็จสิ้นการประชุม เพื่อดูว่าผู้เข้าประชุมบรรลุผลอะไรบ้าง และพอใจเพียงใด จะตรงกับที่ผู้จัดคาดหวังหรือไม่ 2) อาจติดตามประเมินผลหลังเสร็จสิ้นการประชุมแล้ว 1-2 วัน เพื่อติดตามดูประเด็นอื่นที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการประชุม เพราะหากเกิดความประทับใจในทางไม่ดีขึ้นโดยไม่ได้ติดตามแก้ไขทันที จะกลายเป็นความไม่พอใจในวงกว้าง และเป็นปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานได้

3.2 สถานการณ์ที่เหมาะสมกับการใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการ

รัชฎาภรณ์ แก้วสนิท (2546, หน้า 11) ได้กล่าวถึงสถานการณ์ที่เหมาะสมกับการใช้การประชุมเชิงปฏิบัติการในกระบวนการทำงาน ดังนี้ 1) ใช้ได้ในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ ตั้งแต่การระบุปัญหาการศึกษาทางเลือก การประเมินทางเลือก และการเลือกทางเลือก 2) ควรจัดขึ้นก่อนจัดทำประชาพิจารณ์อย่างเป็นทางการ แต่ถ้ามีประเด็นที่ต้องการคำตอบที่ชัดเจนในภายหลัง ก็สามารถจัดประชุมเชิงปฏิบัติการได้ตามที่

จำเป็นทุกขั้นตอน 3) ต้องการผลการประชุมที่ชัดเจน นำไปเป็นแนวทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่ให้แสดงความคิดเห็นแล้วผ่านไป 4) ใช้กับประเด็นหัวข้อที่มีความซับซ้อน 5) ต้องการทำความเข้าใจกับชุมชน และประชาชนที่สนใจจะมีส่วนร่วม และ 6) เมื่อมีประเด็นเฉพาะที่ต้องการพูดคุยแลกเปลี่ยนในรายละเอียด โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นกับชุมชน

3.3 ข้อดีของการใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการ ได้แก่

1) เป็นการเลือกกลุ่มเฉพาะที่เกี่ยวข้องและสนใจได้ดี 2) เป็นการประชุมแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับสูง มีการปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา และจะมีผลให้ได้รับการยอมรับสูงด้วย 3) การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการให้ข้อมูลกับสาธารณะได้มากกว่า 4) ทำให้เกิดการสื่อสารสองทาง 5) ทำให้เข้าถึงความคิดของผู้นำ กลุ่มสนใจ และกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เชื่อถือได้ 6) ข้อสรุปที่ได้ มาจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ผ่านการไตร่ตรองและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติได้ 7) ใช้จัดลำดับความสำคัญของปัญหา และ 8) ใช้ทบทวนแผนหรือการพัฒนาแผน การปฏิบัติงานหรือพัฒนาทางออก ซึ่งเป็นทางเลือกเฉพาะปัญหา สรุปได้ว่า การประชุมเชิงปฏิบัติการยังมีข้อจำกัดในส่วนของเวลามากและค่าใช้จ่ายสูงผู้ที่ดำเนินการจะต้องมีความสามารถในการควบคุมการดำเนินการ (รัฐภากรณ์ แก้วสนิท, 2546, หน้า 10)

3.4 ข้อจำกัด ของการใช้เทคนิคการประชุมเชิงปฏิบัติการ กล่าวสรุปไว้ว่า 1) การกระจายของข้อมูลอาจไม่ค่อยดี 2) มีตัวแทนกลุ่มอิทธิพลหรือกลุ่มการเมืองเข้าแทรกแซงง่าย 3) ไม่สะดวก จัดเวลาที่เหมาะสมได้ยาก เพราะสมาชิกที่มาร่วมประชุมต้องเสียสละเวลาให้ตรงกันทุกคน 4) ค่าใช้จ่ายสูง 5) ใช้เวลาเตรียมการมากและ 6) ถ้าผู้เข้าร่วมประชุมมีความหลากหลาย บางคนมีฐานะ ยศ ชั้น ตำแหน่งในสังคม อาจครอบงำทางความคิดของคนกลุ่มอื่น ๆ ได้หากผู้นำประชุมไม่ชำนาญในการนำประชุม ข้อมูลอาจเบี่ยงเบนตามผู้นำการประชุม (รัฐภากรณ์ แก้วสนิท, 2546, หน้า 10)

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การประชุมปฏิบัติการ เหมาะสำหรับการฝึกอบรมที่มุ่งให้ประสบปัญหาหรือมีความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งเหมือนกัน มาปรึกษาหารือ ศึกษาค้นคว้า เพื่อจัดทำแนวทางการปฏิบัติงาน เป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน เป็นเทคนิคที่คล้ายกับการสัมภาษณ์ แต่การประชุมปฏิบัติการจะเป็นกิจกรรม 2 ส่วน คือ ทฤษฎีกับการปฏิบัติอย่างชัดเจน และผลการประชุมปฏิบัติการสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติของผู้เข้ารับการอบรมโดยตรง ข้อดีของการประชุม

ปฏิบัติการ คือ การประชุมปฏิบัติการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เข้ารับการอบรมทุกคน ผู้เข้ารับการอบรมมีอิสระในการคิดและปฏิบัติงานกลุ่ม ผู้เข้ารับการอบรมสามารถนำผลการประชุมปฏิบัติการไปใช้ในการดำเนินงานและปฏิบัติงานในหน่วยงานของตน

สวนข้อจำกัดของการประชุมปฏิบัติการ คือ การอบรมโดยใช้เทคนิคนี้จะต้องใช้เจ้าหน้าที่จำนวนมาก เพื่ออำนวยความสะดวกต่อผู้เข้ารับการอบรมในแต่ละกลุ่ม รวมทั้งการจัดวิทยากรประจำกลุ่มและเวลาที่ใช้ต้องใช้เวลาามากโดยเฉพาะเวลาสำหรับการปฏิบัติงานกลุ่ม

4. การนิเทศ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการนิเทศ ประกอบด้วย ความหมายของการนิเทศ ความสำคัญของการนิเทศ กระบวนการนิเทศ มีรายละเอียด ดังนี้

4.1 ความหมายของการนิเทศ

ได้มีผู้กล่าวถึงความหมายของการนิเทศไว้หลายท่าน ดังนี้

กรองทอง จิระเดชากุล (2550, หน้า 4) สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการหรือกิจกรรมในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างผู้บริหารหรือบุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศในโรงเรียน และครูในโรงเรียน เพื่อหาแนวทางปรับปรุง พัฒนาส่งเสริม สนับสนุน การจัดการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นและนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งการนิเทศภายในโรงเรียน โดยทั่วไปเป็นการนิเทศในด้านการพัฒนาหลักสูตร ด้านการจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านการบริหารบุคลากร ด้านการจัดระบบการเรียนการสอน ด้านการปฐมนิเทศครูใหม่ ด้านการจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ (สื่อการสอน) ด้านการจัดบริการพิเศษให้แก่นักเรียน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ด้านการฝึกกอบบรมครูประจำการและด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ถวัลย์ ไคนุ่นสิงห์ (2552, หน้า 7) สรุปไว้ว่า การนิเทศภายในคือ กระบวนการทางวิชาการที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือ แนะนำร่วมมือกันเพื่อให้การศึกษามีคุณภาพทั้งทางด้านการเรียนและการสอน โดยให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ในขณะที่กานต์ชนา มีฉลาด (2555, หน้า 25) ได้สรุปความหมายหลักการนิเทศการศึกษาการนิเทศภายใน เพื่อสนับสนุนส่งเสริม กระตุ้นให้ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการจัดการศึกษาทุกฝ่ายเป็นรายบุคคลหรือหลายคน ร่วมมือ ร่วมใจ กับปฏิรูปวิธีการจัดการเรียน การสอน วิธีการบริหารจัดการศึกษาที่มุ่งสู่ความสำเร็จ

ตามมาตรฐานใด ๆ ของสถานศึกษา และของบุคลากรของสถานศึกษาให้สูงขึ้นและรักษาไว้ได้อย่างต่อเนื่องด้วยความสำเร็จ และGood (1973, p. 121) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของผู้ที่ทำหน้าที่ที่จะช่วยให้การแนะนำแก่ครูหรือผู้อื่นที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนเองให้ดีขึ้น การนิเทศยังช่วยให้เกิดความเจริญงอกงามในด้านวิชาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครูช่วยในการคัดเลือกแบบและการปรับปรุงวัตถุประสงค์การศึกษา และช่วยในการเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอนพร้อมการประเมินการเรียนการสอน และทัศนะของ Dall (1981, p. 5) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา เป็นการกระทำหลาย ๆ อย่างของนักการศึกษาที่ปฏิบัติหน้าที่โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดการปรับปรุงของการสอนของครู ขณะที่ Haris (1981, p. 10) ได้ให้ความหมายการนิเทศไว้ว่า เป็นการกระทำใด ๆ ที่บุคลากรในโรงเรียนกระทำต่อนักเรียนและสิ่งต่าง ๆ ในโรงเรียนเพื่อรักษามาตรฐานหรือการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอนภายใต้ระเบียบแบบแผน อำนวยความสะดวกแก่การเรียนการสอนให้พัฒนาดีขึ้นและมุ่งให้เกิดประสิทธิผลและ Gickman and other (1991, p. 6) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศ หมายถึง ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปรับปรุงการเรียนการสอน

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน หมายถึง กิจกรรม กระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครูในทุกด้าน รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน

4.2 ความสำคัญของการนิเทศ

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศ ไว้เช่น สวัสดิ์ เดชกัลยา (2550, หน้า 67-77) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศอาจ ได้แก่ ผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ครูผู้ชำนาญการ ครูผู้นิเทศ ครูผู้ร่วมนิเทศ และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียน คัดเลือกหรือแต่งตั้งขึ้นการนิเทศภายในโรงเรียนที่จะทำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดนั้นจะต้องกระทำ ดังนี้

- 1) พัฒนาคณะ การนิเทศการศึกษาเป็นการให้คำแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในหน่วยงานได้รับความรู้ และมีความสามารถในการปฏิบัติงานมากขึ้น
- 2) พัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรค์วิธีทำงานให้มีประสิทธิภาพขึ้น
- 3) ประสานสัมพันธ์ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความร่วมมือ สร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน

และ 4) การสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน และอัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552, หน้า 2) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษา ดังนี้ 1) เพื่อส่งเสริมให้สถานศึกษาบริหาร หลักสูตรจัดกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการศึกษาพัฒนาสื่อนวัตกรรม และเทคโนโลยีและการนิเทศภายในอย่างมีคุณภาพ 2) ส่งเสริมให้สถานศึกษามีระบบ ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามมาตรฐาน กศน. 3) เพื่อให้คำปรึกษา เสนอแนะ และเป็นที่ยึดในการพัฒนาวิชาการของสถานศึกษา 4) เพื่อประสาน สนับสนุนและเผยแพร่ งานทางด้านวิชาการแก่สถานศึกษา

สำหรับวราภรณ์ แสงพลสิทธิ์ (2554, หน้า 12) กล่าวถึงความสำคัญของการนิเทศการศึกษาว่าในปัจจุบันการนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการ พัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นอย่างมากทั้งนี้เพื่อลดความสูญเปล่าทางการศึกษา ส่งเสริม ผู้เรียนให้ได้รับการศึกษาที่ดีกว่าเดิมเหมาะสมกับความต้องการในอนาคต องค์ประกอบ ที่เป็นหัวใจในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาอยู่ที่คุณภาพของการเรียนการสอน การนิเทศ การศึกษาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การสอนของครูมีประสิทธิภาพเพราะการนิเทศการศึกษา เป็นองค์ประกอบที่จะช่วยเหลือ สนับสนุนให้กระบวนการเรียนการสอนมีคุณภาพ และบรรลุเป้าหมาย

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา มีความสำคัญต่อการมุ่งพัฒนาครู ทั้งนี้เนื่องจากครูเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดใน กระบวนการจัดการศึกษา เพราะเป็นผู้นำกระบวนการและนำเอาองค์ประกอบอื่น ๆ มาใช้เพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้แก่เด็ก โดยมีความมุ่งหมายเพื่อช่วยเหลือ แนะนำปรับปรุง ส่งเสริมครูให้พัฒนาในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ อันจะเกิดผลต่อคุณภาพการเรียนการสอน ความเจริญก้าวหน้าของนักเรียนในที่สุด

4.3 ความจำเป็นของการนิเทศ

อัญชลี ธรรมะวิธิกุล (2552, หน้า 2) ได้กล่าวถึงความจำเป็น ในการนิเทศการศึกษา ดังนี้

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้อง เปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้เกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นในองค์การที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แนวคิดในเรื่องการจัดการกระบวนการเรียนรู้ก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา การนิเทศการศึกษาจะช่วยให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้พัฒนาขึ้นจำเป็นต้องได้รับการชี้แนะหรือการนิเทศการศึกษาจากผู้ชำนาญการ โดยเฉพาะจึงจะทำให้แก้ไขปัญหาได้สำเร็จลุล่วง

4. การศึกษาของประเทศเพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ จะต้องมีการควบคุมดูแลด้วยระบบการนิเทศการศึกษา

5. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศเพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูที่มีความสามารถต่าง ๆ กัน

6. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญของงามของครูแม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง

7. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการช่วยเหลือครูในการเตรียมการจัดกิจกรรม

8. การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีอยู่เสมอด้วยเหตุผลความจำเป็นดังกล่าวข้างต้น ผู้มีหน้าที่นิเทศจึงควรจะต้องจัดดำเนินการเพื่อช่วยเหลือครูให้มีความสามารถในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้ครูก้าวทันโลกที่กำลังเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียนอย่างเต็มที่

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การที่ต้องมีการจัดการนิเทศการศึกษาขึ้นนั้น ก็เพื่อที่จะได้แก้ปัญหาทางการสอนที่เกิดขึ้น และพัฒนาครูให้สอนดีมีคุณภาพ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและนวัตกรรมการสอนต่าง ๆ นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้แก่ครูอีกด้วย

4.4 กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน

ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน ไว้ดังนี้ กรองทอง จิตรเดชากุล (2550, หน้า 4) ได้กล่าวถึงกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนว่าต้องมีองค์ประกอบดังนี้ 1) มีระบบข้อมูลและสารสนเทศเพื่อใช้ในการวางแผนนิเทศภายในโรงเรียน 2) มีระบบการวางแผนนิเทศอย่างมียุทธศาสตร์

3) มีระบบการจัดการที่เน้นการพัฒนาครูและนักเรียน 4) มีระบบการติดตาม ประเมินผล ที่เน้นผลงานครู และ 5) มีระบบการเผยแพร่และขยายผล และอัมพรกัญญ์ บัวครอง (2553, หน้า 25) ได้สรุปกระบวนการนิเทศไว้ 6 ขั้นตอน คือ 1) ประชุมวางแผนการสังเกตการสอน 2) การสังเกตการสอน 3) การวิเคราะห์และติดตามผลการสอน 4) การประชุม ให้ข้อมูลย้อนกลับ 5) วิเคราะห์และพัฒนาการดำเนินการ และ 6) การประเมินผลการ นิเทศ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการนิเทศภายใน โรงเรียนจำเป็นต้องอาศัยขั้นตอนในการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และทุกฝ่ายจะต้องมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนการวิเคราะห์จุดเด่นจุดด้อยต่าง ๆ ศึกษา สภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ หาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมมือกันหาทางเลือก ที่จะพัฒนาได้ และร่วมกันประเมินผลรายงานผล ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ นิเทศในโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารหรือผู้นิเทศทราบว่า การปฏิบัติการนิเทศเป็นไปตาม โครงการที่กำหนดไว้เพียงใด มีปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินการอย่างไร เพื่อจะได้นำ ข้อมูลไปพิจารณาปรับปรุง แก้ไข ให้การดำเนินงานครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

5. โครงการ/ กิจกรรม

โครงการ/ กิจกรรมที่นำมาพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 มี 4 โครงการ/ กิจกรรม มีรายละเอียดดังนี้

1. โครงการ/ กิจกรรมเด็กดีศรีท่าค้อ
2. โครงการ/ กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี
3. โครงการ/ กิจกรรมจิตอาสาต่อชุมชน
4. โครงการ/ กิจกรรมพัฒนาทางไกลยาเสพติด

ตอนที่ 3 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ความสำคัญของการ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้เช่น สมนึก ปฏิปทานนท์ (2550, หน้า 45) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการวิจัยที่ใช้กระบวนการปฏิบัติอย่างมีระบบ โดยผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการและวิเคราะห์วิจารณ์ผลการปฏิบัติ จากการใช้วงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือกระทำ การสังเกตและการสะท้อนการปฏิบัติ ซึ่งดำเนินการต่อเนื่องกันไป ผลที่ได้นำไปปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ กรมส่งเสริมการเกษตร (2551, หน้า 45) การวิจัยปฏิบัติการ คือ การวิจัยประยุกต์แบบหนึ่ง เป็นการวิจัยที่สะท้อนผลการปฏิบัติงานของตนเองเป็นวงจรแบบต่อเนื่องไม่มีที่สิ้นสุด โดยเริ่มต้นที่ขั้นตอนการวางแผน การปฏิบัติการสังเกต และการสะท้อนกลับเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาปรับปรุงการทำงานให้ดีขึ้น ในขณะที่มีบุญชม ศรีสะอาด และคณะ (2552, หน้า 2) ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยมีความหมายหรือนิยามที่แตกต่างกันคนให้นิยามแคบซึ่งหมายถึงการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์เท่านั้น บางคนให้คำยามกว้างมากจนบางครั้งมีการใช้คำว่าวิจัยทั้ง ๆ ที่ไม่ใช่การวิจัย การวิจัยมีหลายประเภทสามารถจำแนกประเภทได้หลายลักษณะขึ้นกับว่าจะใช้เกณฑ์ใดในการจำแนก

สำหรับองค์คณะเอกพล สุมานันทกุล (2553, หน้า 66 อ้างถึงใน สุภาวงศ์ จันทวานิช 2548, หน้า 67 – 68 ได้กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยอาศัยการมีส่วนร่วมอย่างเข้มแข็งจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องในกิจกรรมวินัย นับตั้งแต่การระบุปัญหา การดำเนินการ การติดตาม และการประเมิน และเอกพล สุมานันทกุล (2553, หน้า 66 อ้างถึงใน สมโภชน์ อเนกสุข (2548, หน้า 18) กล่าวไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการวิจัยที่นักวิจัยมีความเกี่ยวข้องในฐานะผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนหนึ่งขององค์กร และเป็นนักวิจัย การนำแนวคิดและวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพมาศึกษา โดยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยช่วยกันแสวงหารูปแบบของการพัฒนาหรือหาวิธีการแก้ปัญหา มีการพัฒนาความสำคัญในการวิเคราะห์วิจารณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่ Lewin (1946 อ้างใน ยาใจ พงษ์บริบูรณ์, 2552, หน้า 69) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือการวิจัยที่ใช้กระบวนการศึกษาในลักษณะกลุ่มรวมกันทำงานและตัดสินใจอย่างมีพันธะต่อกันเพื่อมุ่งมันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และใช้การปฏิบัติการ

3 ขั้นตอน คือการวางแผน การปฏิบัติการ และการสะท้อนผลการปฏิบัติ Kemmis and McTaggart (1991, unpagged) ให้ความหมายและขอบเขตของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การวิจัยแบบเข้าไปมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเป็นหมู่คณะซึ่งตามปกติจะเกิดจากกลุ่มที่มีความคิดเห็นร่วมกันกำหนดแนวคิดที่สนใจร่วมกัน โดยกำหนดขอบเขตการดำเนินการที่กลุ่มต้องการจะปฏิบัติเพื่อปรับปรุงวิธีการ สมาชิกของกลุ่มจะวางแผนร่วมกัน ลงมือปฏิบัติ และสังเกตเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคลหรือเป็นกลุ่มรวมและสะท้อนผลการดำเนินการร่วมกัน แล้วจัดวางแนวทางใหม่อย่างวิจาร์ณญาณ โดยอาศัยความเข้าใจและเหตุการณ์ในอดีต เป็นแนวทางการกำหนดแนวคิดที่สนใจร่วมกันของกลุ่มจะต้องกำหนดตามหลักเกณฑ์ พื้นฐาน 4 ประการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการซึ่งหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ประการนี้มีความเกี่ยวข้องกันและพัฒนาต่อเนื่องกันเป็นวงจรและหมุนเป็นวงกลมเจาะลึกเข้าไปเป็นแบบ ส่วนในการทำวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มและสมาชิกจะต้องปฏิบัติดังนี้ คือ พัฒนาแผนการ ปฏิบัติ ปรับปรุงส่วนที่เกิดขึ้นแล้วให้ดีขึ้น ปฏิบัติการตามแผนนำไปสู่การปฏิบัติ สังเกตผลการปฏิบัติ และสะท้อนผลของการปฏิบัติให้เป็นพื้นฐานของการวางแผนต่อไปอย่างต่อเนื่องตลอดวงจร และ Johnson, C.S. และ Kromann-Kelly (1995 อ้างใน สุวิมล ว่องวานิช, 2551) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึงการรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความหมายโดยมีแผนงานกำหนดและแลกเปลี่ยนผลกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ กระบวนการวิจัยปฏิบัติการต้องตอบคำถาม 5 ข้อ ดังต่อไปนี้ (1) คำถามที่ต้องการศึกษาคืออะไร (2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องมีอะไรบ้าง (3) ข้อมูลที่ต้องจัดเก็บคืออะไร (4) จะวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร และ (5) จะแปลความหมายนั้นว่าอย่างไร การตอบคำถามเหล่านี้ต้องใช้เวลาวางแผน และในทุกขั้นตอนต้องอภิปรายกับเพื่อนร่วมงาน

ทัศนะของ Zuber-Skerritt, O. (1996, อ้างใน สุวิมล ว่องวานิช, 2551) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวางแผนกลยุทธ์ 2) การปฏิบัติ (นำแผนไปปฏิบัติ) 3) การสังเกต (โดยมีการประเมินตนเอง) และ 4) การสะท้อนผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงาน ในผลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1-3 จากนั้นมีการทำงานในวงจรรอบที่ 2 โดยมีการปรับแผนการทำงาน แล้วนำไปปฏิบัติ ทำการสังเกตผลที่เกิดขึ้นและสะท้อนผลเพื่อปรับปรุงต่อไป ในส่วนของ Dick, B. (2000, อ้างใน สุวิมล ว่องวานิช, 2551) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ ประกอบด้วยวิธีวิทยาการการวิจัยที่ทำให้เกิดผลของการปฏิบัติ และผลของการวิจัย

ในเวลาเดียวกัน โดยมีขั้นตอนการวิจัยที่เป็นวงจรต่อเนื่อง ประกอบด้วยผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการ ใช้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นข้อความที่เป็นภาษามากกว่าตัวเลข นอกจากนี้ยังมีการสะท้อนผลซึ่งครอบคลุมทั้งส่วนที่เป็นกระบวนการและผลลัพธ์ การวิจัยปฏิบัติการจึงเป็นกระบวนการที่มีความยืดหยุ่น ตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งนี้ Dick มีความเห็นว่าการวิจัยปฏิบัติการเป็นการวิจัยที่มีการสร้างสมมติฐานการวิจัยจากข้อมูลที่รวบรวมได้ระหว่างการทำวิจัย และสามารถใช้กระบวนการดังกล่าวเป็นเครื่องมือสำหรับการวิจัยนำร่อง การนำไปใช้เป็นเครื่องมือวินิจฉัยจุดบกพร่องต่าง ๆ หรือใช้เพื่อการประเมินผล อย่างไรก็ตาม Dick เห็นว่าการมีส่วนร่วมไม่จำเป็นต้องมีตลอดการวิจัย อาจให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมเพียงแค่ผู้ให้ข้อมูลลักษณะสำคัญ และทัศนะของHolloway (2000, unpagged) ได้กล่าวถึง การวิจัยเชิงปฏิบัติการเป็นการแสวงหาความรู้ภายใต้การดำเนินการของนักปฏิบัติที่กลายมาเป็นนักวิจัยหรือผู้ซึ่งทำงานเป็นหุ้นส่วนกับนักวิจัย เพื่อตรวจสอบประเด็นและปัญหาในสถานที่ทำงานของตน เป็นการหาความคิดไปปฏิบัติผ่านกระบวนการที่เป็นวงจร ซึ่งแต่ละวงจะขึ้นกับวงก่อนหน้า การวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่ใช้การวิจัยบริสุทธิ์ แต่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาและนักวิจัยสามารถใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลได้หลายวิธี

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ สามารถสรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ คือ การศึกษาค้นคว้า รวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ และตีความหมายอย่างมีระบบ และยืดหยุ่น เพื่อตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสถานการณ์เฉพาะถึงการปฏิบัติงานเพื่อเข้าใจดีขึ้น หรือแก้ปัญหาเกี่ยวกับงานที่ทำอยู่ ของผู้วิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการทำงานเป็นวงจรต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวางแผนกลยุทธ์ (2) การปฏิบัติ (นำไปปฏิบัติ) (3) การสังเกต (โดยมีการประเมินตนเอง) และ (4) การสะท้อนผลเชิงวิพากษ์จากตนเองและเพื่อนร่วมงาน ผลที่ได้นำไปปรับแผนเข้าสู่วงจรใหม่จนกว่าจะได้ข้อสรุปที่แก้ไขปัญหาได้จริง หรือพัฒนาสภาพการณ์ของสิ่งที่ศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้กรอบจรรยาบรรณที่ยอมรับกัน

2. ความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความสำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้ เช่น ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (2558, หน้า 3 อ้างถึงในพันธู์ทิพย์ รามสูต (2540, หน้า 63) อธิบายไว้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีหลักการ

สำคัญที่ให้ความเคารพต่อภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตลอดจนระบบการสร้างความรู้ ซึ่งแตกต่างไปจากของนักวิชาการ โดยประกอบด้วย 1) ปรับปรุงความสามารถและพัฒนาศักยภาพของชาวบ้าน ด้วยการส่งเสริมยกระดับนักศึกษาและพัฒนาความเชื่อมั่นให้เกิดการวิเคราะห์/สังเคราะห์สถานการณ์ปัญหาของเขานเอง ซึ่งเป็นการนำเอาศักยภาพเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ 2) ให้ความรู้ที่เหมาะสมแก่ชาวบ้าน ตลอดจนมีการนำไปใช้อย่างเหมาะสม 3) สนใจปริทัศน์ของชาวบ้าน โดย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะช่วยเปิดเผยให้เห็นคำถามที่ตรงกับประเด็นปัญหา และ 4) การปลดปล่อยแนวความคิดเพื่อให้ชาวบ้านแต่ละคนยากจนด้อยโอกาสสามารถมองความคิดเห็นของตนเองได้อย่างเสรี มองสภาพการณ์และปัญหาของตนเอง วิเคราะห์วิจารณ์ ตรวจสอบสภาพข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และ ชัชวาลย์ ทัดศิวัช (2558, หน้า 5 อ้างถึงใน อรุณรุ่ง บุญอนันตวงศ์, 2549, หน้า 25) ได้กล่าวไว้ดังต่อไปนี้ 1) ชาวบ้าน ชุมชน ผู้ด้อยโอกาสจะตื่นตัว ได้รับการศึกษาเพิ่มมากขึ้น สามารถวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องมีความเชื่อมั่นในทางที่จะให้ความร่วมมือกันหรือมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมทั้งทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อก่อประโยชน์สูงสุดแก่ตนเองและชุมชน 2) ประชาชนได้รับการแก้ไข้ปัญหา ผู้ด้อยโอกาสมีโอกาสมากขึ้น การจัดสรรทรัพยากร ต่าง ๆ มีการกระจายอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม รวมทั้งมีข้อมูลข่าวสารที่ส่งผลให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อคนในชุมชน 3) มีวิจัยและพัฒนาได้เรียนรู้จากชุมชน ได้ประสบการณ์การทำงานร่วมกับชุมชน อันก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี และเกิดแนวคิดในการพัฒนาตนเองของนักวิจัยและพัฒนาอย่างแท้จริงและ 4) ผลงานวิจัยสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันที เนื่องจากได้ลงมือทำกิจกรรมโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายในชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เกิดการผนึกกำลังร่วมกันโดยที่ประชาชนเป็นผู้ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ตลอดจนเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของผลงานที่โครงการที่ดำเนินการอยู่

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเริ่มจากการปรับปรุงงานของตนเป็นรายบุคคล แล้วขยายวงกว้างออกไปเพื่อเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รับรู้ และยิ่งหากลักษณะปัญหาอย่างเดียวกันต้องได้รับการปรับปรุงหรือพัฒนางานเหมือน ๆ กันก็ร่วมมือกัน แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน ดังนั้นลักษณะสำคัญของวิจัยเชิงปฏิบัติการคือ (ชณิตาภา ศรีเปารยะ, 2562, ออนไลน์)

1. จ้างงานที่ตนปฏิบัติอยู่ ลงมือดำเนินการด้วยสรรพวิธีเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไข

2. กระบวนการดำเนินการโดยผ่านวงจรต่อเนื่องกันเป็นชุด ๆ เป็นวงจรเกลียวสว่าน (วงจรหนึ่งประกอบด้วย วางแผน ลงมือปฏิบัติ สังเกต-รวบรวม ข้อมูล และสะท้อนผล) ซึ่งวนอย่างเป็นระบบและปฏิบัติการอย่างมีวิจารณญาณ การปฏิบัติมีความสอดคล้องรองรับกัน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องต่อเนื่องกันจนเกิดผลการเปลี่ยนแปลงขึ้น

3. ลักษณะการตอบสนองทันเวลา ทันเหตุการณ์ในขณะที่ปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับข้อมูลเชิงคุณภาพ

4. กิจกรรมทุกระยะสามารถเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบ ที่เกี่ยวข้องกับงานหรือผู้ร่วมงานรับรู้ เข้ามามีส่วนร่วมช่วยกันแลกเปลี่ยนความเห็น วิพากษ์วิจารณ์ถึงกระบวนการปฏิบัติงานและผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติ และพยายามให้การร่วมด้วยช่วยกันดำรงคงอยู่ เพราะเป็นการช่วยควบคุมกระบวนการของการปฏิบัติให้มีความเหมาะสม

สำหรับทัศนะของ Dick (2001, unpadded) ให้แง่คิดว่าควรเปิดให้ เป็นทางเลือกกว่าวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเน้นหนักไปทางใดระหว่างข้อมูลเชิงคุณภาพกับการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง เพราะยังต้องพิจารณาพร้อมกับปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายประการ และขึ้นกับการเน้นน้ำหนักระหว่างข้อดี ข้อเสียต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมาอีกด้วย Creswell (2002, p. 164) ได้ให้ความสำคัญของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้ดังนี้

1) มีจุดเน้นไปสู่การปฏิบัติ 2) เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและเข้าร่วมการวิจัย 3) เป็นความร่วมมือกันระหว่างนักวิจัยและผู้ที่เกี่ยวข้อง 4) เป็นกระบวนการที่เป็นพลวัตของเกลียวปฏิสัมพันธ์ที่มีกระบวนการย้อนกลับไปสู่การพัฒนาขั้นต่อไป จากการผลสะท้อนของสิ่งที่เป็นปัญหาการเก็บรวบรวมข้อมูลและการปฏิบัติ 5) มีการนำเสนอผลการวิจัยต่อผู้ที่เกี่ยวข้องและสามารถปฏิบัติได้จริง

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยการผ่านขั้นตอนอย่างเป็นระบบตั้งแต่การวางแผน ดำเนินการ การติดตามและสะท้อนปัญหาจนปัญหานั้นได้รับการแก้ไขร่วมกัน อย่างถูกต้องและบรรลุเป้าหมาย

3. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ไว้หลายท่าน เช่น เอกพล สุมานันทกุล (2553, หน้า 67)

อ้างถึงใน สิทธิพันธุ์ ประพจน์นิติสาร 2546, หน้า 49-52 กล่าวถึงกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาและการแสวงหาองค์ความรู้ทั้งการพัฒนาและการแสวงหาองค์ความรู้ ขั้นตอนที่ 2 เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมองค์ความรู้มีการเชื่อมต่อการปฏิบัติการหรือการได้มาซึ่งผลการวิจัยไปสู่การพัฒนาแบบวงจร และขั้นตอนที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ เอกพล สุมานันท์กุล (2553, หน้า 68) อ้างถึงใน ปาริชาติ วลัยเสถียรและคณะ (2548, หน้า 82) ได้แบ่งขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ก่อนทำวิจัย ได้แก่ การคัดเลือกชุมชนและการเข้าถึงชุมชน การบูรณาการตัวนักวิจัยที่เข้าประชุมและการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของชุมชน ขั้นตอนที่ 2 การทำวิจัย ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ปัญหา ร่วมกับชุมชน การฝึกอบรมทีมวิจัยท้องถิ่น การวิเคราะห์ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการและการกำหนดแนวทางแก้ไข และการออกแบบวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย ขั้นตอนที่ 3 การทำแผน ได้แก่ การอบรมทีมงาน การกำหนดโครงการ การศึกษาความเป็นไปได้ การแสวงหางบประมาณ และหน่วยงานสนับสนุนและการวางแผนติดตาม ขั้นตอนที่ 4 การนำแผนไปปฏิบัติ ได้แก่ การกำหนดทีมงานปฏิบัติการอาสาสมัคร และการฝึกอบรมทีมงานและขั้นตอนที่ 5 การติดตามและประเมินผล ได้แก่ การจัดตั้งทีมงานติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงาน และการนำเสนอผลการประชุมต่อที่ประชุม ในส่วนของสดชื่น ดวงคำน้อย (2554, หน้า 145) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การปฏิบัติตามแผน การสังเกตและการสะท้อนผลสุนันทา ประทุมรัตน์ (2553, หน้า 64) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Action) ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation) และขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflecting) และธงชาติ วงษ์สุวรรณ (2553, ออนไลน์) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวางแผน (Planning) ขั้นตอนที่ 2 การปฏิบัติตามแผน (Action) ขั้นตอนที่ 3 การสังเกต (Observation) และขั้นตอนที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflecting) สำหรับทัศนะของ Kemmis and McTaggart (1991, p. 182) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน และมีรายละเอียด ดังนี้

1. ขั้นการวางแผน (Planning) เป็นแนวทางปฏิบัติที่ตั้งความคาดหวังไว้ ซึ่งในการมองไปในอนาคตข้างหน้านั้นจะต้องระลึกลักษณะเหตุการณ์ทางสังคมนั้น ไม่สามารถจะทำนายหรือกำหนดไวล่วงหน้า จะต้องมีความเสี่ยงหรือความไม่แน่นอน อยู่บ้าง ดังนั้นการกำหนดแผนจึงต้องมีความยืดหยุ่นพอสมควรและสามารถปรับได้ นอกจากนี้กิจกรรมที่เลือกมาจากกิจกรรมที่คาดว่าจะสามารถปฏิบัติได้ดีกว่ากิจกรรมอื่น ๆ มีความเหมาะสมกว่า มีประสิทธิภาพสูงกว่าที่เคยปฏิบัติมาโดยการอิงทฤษฎีและการ ปฏิบัติที่กระทำมาก่อน

2. ขั้นการปฏิบัติตามแผน (Action) เป็นการปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ โดยจะดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไวอย่างมีเหตุผล และมีการควบคุมอย่างดี เนื่องจากการปฏิบัติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในสภาพการณ์จริง ดังนั้นอาจต้องมีการ เปลี่ยนแปลงไปจากแผนบ้าง แผนจึงต้องมีความยืดหยุ่นและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง โดยมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกิจกรรมครั้งก่อนอย่างต่อเนื่อง และนำมาเชื่อมโยงกับกิจกรรม ครั้งต่อไป การดำเนินงานจะต้องเปลี่ยนรูปแบบไปหรือปรับปรุงไปได้เรื่อย ๆ กิจกรรม ที่ต้องทำควบคู่ไปกับการปฏิบัติก็คือการสังเกต ซึ่งผู้ปฏิบัติงานมุ่งจะรวบรวมหลักฐาน ขอบ้างอิงเกี่ยวกับการกระทำของตน เพื่อที่จะสามารถประเมินได้ตลอดเวลา

3. ขั้นการสังเกต (Observation) เป็นการเก็บบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผล ที่ได้จากการปฏิบัติงานอย่างเป็นหลักฐานเชิงวิจยารณญาณ การสังเกตจะขมมองไป ข้างหน้า โดยมีข้อมูลพื้นฐานที่จะสะท้อนเหตุการณ์ในปัจจุบัน การสังเกตอย่างรอบคอบ และระมัดระวังเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการปฏิบัตินั้นมีข้อจำกัดจากสภาพความเป็นจริง ที่ไม่จริงชัดเจนหรือรูล่วงหน้ามาก่อน ผู้สังเกตจะต้องมีความไวในการจับภาพหรือ เหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะสังเกตข้อมูลตามที่วางแผนไว้แล้วยังต้อง มีความยืดหยุ่นที่จะจัดเก็บข้อมูลในลักษณะที่ไม่คาดคิดมาก่อนด้วยการวิจัยในชั้นเรียน จำเป็นจะต้องสังเกตกระบวนการของการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ ทั้งที่ตั้งใจ และไม่ตั้งใจข้อมูลจากการสังเกตจะช่วยให้เกิดการปรับปรุงการปฏิบัติงาน โดยเนื้อหา สารระของการสังเกตจะเป็นเรื่องของการปฏิบัติงาน ผลของการปฏิบัติ และสภาพแวดล้อม ของสถานการณ์ที่การปฏิบัติกำลังดำเนินอยู่ ดังนั้นขั้นตอนของการปฏิบัติและการสังเกต จึงเกิดควบคู่กันไปพร้อม ๆ กัน

4. ขั้นการสะท้อนผล (Reflection) เป็นการหันกลับมาพิจารณา การกระทำตามที่ได้บันทึกไว้จากการสังเกตและเก็บข้อมูล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของ

กระบวนการปฏิบัติงานที่ได้กระทำลงไป การสะท้อนจะนำไปสู่การปรับสถานการณ์ การปรับปรุงโครงการ และการปฏิบัติผู้วิจัยจะต้องตัดสินใจว่าผลของการปฏิบัติเป็นสิ่งที่ ประสงค์หรือไม่ และจะช่วยในการวางแผนการดำเนินงานต่อไป

สำหรับทัศนะของ Stringer (1999, p. 19) ได้กล่าวถึงกระบวนการเชิง ปฏิบัติการออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การวินิจฉัยวิเคราะห์ ขั้นที่ 2 การคิดวิเคราะห์ และขั้นที่ 3 การปฏิบัติการ กิจกรรมหลักทั้ง 3 ขั้นเกิดอย่างต่อเนื่องเป็นวัฏจักรซ้ำกัน หลายรอบ การดำเนินกิจกรรมการวิจัยในขั้นตอนนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อช่วยให้ บุคลากรทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้เข้าใจสภาพปัญหา ปัจจัยสนับสนุน และปัจจัยอุปสรรค การปรับปรุง แก้ไขปัญหาและบริบทอื่น ๆ ที่แวดล้อมปัญหาที่ต้องการ แก้ไขอย่างถ่องแท้และชัดเจน เพื่อที่จะได้คิดหาหนทางที่จะนำไปสู่การบรรลุจุดมุ่งหมาย ดังกล่าว และ Coghlan and Brannick (2001, p. 19) ได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติ เป็นการทำความเข้าใจบริบทของปัญหาที่ต้องการแก้ไขและการกำหนดจุดมุ่งหมาย การปฏิบัติการแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวินิจฉัย ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนปฏิบัติการ ขั้นตอนที่ 3 การลงมือปฏิบัติการ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผล การปฏิบัติการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วม มี 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 การวินิจฉัย ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนปฏิบัติการ ขั้นตอนที่ 3 การลงมือปฏิบัติการ และขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลปฏิบัติการ

4. ข้อดีหรือประโยชน์จากการใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ

การเลือกใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการมีเหตุผลมากมาย ดังนี้ (ชณิตาภา ศรีเปารยะ, 2562, ออนไลน์)

1. วิจัยเชิงปฏิบัติการใช้กับงานที่กำลังดำเนินการอยู่ โดยผู้ปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นผู้ทำงานในฐานะเป็นแหล่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง สามารถใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติได้ คนที่เลือกใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการเนื่องจากไม่สามารถหาวิธี วิจัยอื่นที่สามารถให้บูรณาการเข้ากับงานภาคปฏิบัติได้ โดยเฉพาะลักษณะสำคัญ คือ ความยืดหยุ่น และนอกจากนี้ในหน่วยงานทางวิชาการ หรือสถาบันการศึกษา กัดดันให้ ตีพิมพ์เอกสารทางวิชาการให้มากขึ้นขณะเดียวกัน งานวิจัยเป็นงานเพิ่มภาระ ที่หนักมาก การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นทางเลือกที่เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานนำมา ใช้มากขึ้น

2. เมื่อผู้ปฏิบัติงานใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการเพราะ มีศักยภาพที่จะเพิ่มพูนปริมาณของการเรียนรู้อย่างจริงจังจากประสบการณ์ของตนเอง วงจรของวิจัยเชิงปฏิบัติการสามารถจัดว่าเป็นลักษณะอย่างเดียวกับวงจรการเรียนรู้ (learning cycle) นักการศึกษา Schon (1983, 1987 อ้างใน กิตติพร ปัญญาภิญาโณผล, 2549) เน้นอย่างแข็งขันว่า การสะท้อนอย่างมีระบบเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพเพื่อการเรียนรู้สำหรับผู้ปฏิบัติงาน

3. สำหรับผู้ที่เคยทำวิจัยเชิงปฏิบัติการสะสมไว้ในประวัติการทำงาน ก็เป็นการดีสำหรับเจ้าของประวัติที่ทำอะไรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับงานที่ทำ ถ้ายังได้ผลลัพธ์ที่มีคุณค่าต่อผู้เรียนโดยตรงก็ยิ่งได้ประโยชน์เป็นทวีคูณ

4. วิจัยเชิงปฏิบัติการโดยปกติเป็นเรื่องของการมีส่วนร่วม แสดงว่ามีการร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน อาจพบว่าต่างฝ่ายต่างก็พึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ทำให้ผลการปฏิบัติดีขึ้น ซึ่งตอบสนองวัตถุประสงค์บางข้อที่เป็นเรื่องเกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาทางวิชาชีพ และนอกจากนี้การมีส่วนร่วมมีความหมายกว้างขึ้นระหว่างครูอื่น ๆ ที่สอนชั้นเดียวกัน ครูอื่น ๆ ที่สอนวิชาเดียวกันในระดับชั้นอื่น ๆ ร่วมด้วยช่วยกันในการพัฒนาการเรียนการสอน

5. ข้อเสียหรือจุดอ่อนจากการใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการ

1. ข้อเสียหรือจุดอ่อนจากการใช้วิจัยเชิงปฏิบัติการมีดังนี้

1.1 การทำวิจัยเชิงปฏิบัติการยากกว่าการทำวิจัยทั่วไป เพราะผู้ทำรับผิดชอบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและทำวิจัยไปพร้อม ๆ กัน ทำให้รู้สึกว่ามีภาระงานมาก แล้วยังรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเชื่อถือเท่าที่ควร

1.2 งานวิจัยเชิงปฏิบัติการไม่เป็นไปตามความคาดหวังของผู้ตรวจสอบ หรือผู้ประเมินบางคน ซึ่งเคร่งครัดกับหลักการเฉพาะของวิธีการวิจัยแบบเดิม ๆ โดยไม่ได้คำนึงถึงความแตกต่างของวิธีวิทยาการวิจัยและหลักการที่ต่างกันระหว่างวิจัยเชิงปฏิบัติการกับวิจัยเชิงอื่น ๆ

1.3 อาจเนื่องจากมีคนมากมายที่ไม่รู้มากนักเกี่ยวกับวิจัยเชิงปฏิบัติการ เมื่อเทียบกับวิจัยเชิงอื่นที่ได้รับการสอนจากกระบวนการวิชาวิจัยที่เปิดสอนทั่วไป ส่วนวิจัยเชิงปฏิบัติการเรียนรู้ได้ดีกว่าเมื่อเปิดโอกาสให้ทำไปเรียนรู้ไป

1.4 การเขียนรายงานการวิจัยอาจไม่สามารถใช้แบบฟอร์มการเขียนรายงานวิจัยทั่วไปเป็นการเรียนรู้ทักษะใหม่

1.5 งานวิจัยเชิงปฏิบัติการมีความยากอยู่บ้างในการเขียนรายงาน เพราะมีรายละเอียดของกระบวนการและผลย่อย ๆ ผู้วิจัยต้องเน้นพิจารณาตัดสินถึง ภาพรวมของวิธีที่ใช้ศึกษาทั้งหมด ผู้วิจัยต้องแสดงให้เห็นถึงหลักการเหตุผลอย่าง หนักแน่นเพียงพอ เพราะบางครั้งผู้ตรวจผลงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ อาจไม่เห็นด้วยกับการ ใช้วิธีการเหล่านี้ เพราะผู้ตรวจผลงานส่วนใหญ่ยังติดยึดกับการวิจัยรูปแบบเดิม

1.6 รายงานวิจัยเชิงปฏิบัติการค่อนข้างยาว หรือมากกว่าวิจัยปกติ ทั่วไป เนื่องจากมีข้อมูลสะท้อนกลับเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังทำ ทำให้ต้องพิจารณา ต้องตัดสินใจตลอดเพื่อการเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงในทางที่ดีขึ้น การรายงาน จึงประกอบด้วย 2 ส่วนหลัก ๆ คือ ส่วนหนึ่งอธิบายถึงวิธีการ ผลและการแปลผล อีกส่วนหนึ่งคืออธิบายว่าทำไมเรื่องเหล่านี้เหมาะสมกับสถานการณ์ทางวิจัย ยิ่งถ้าผู้วิจัย ใช้ข้อมูลพฤติกรรมก็ยิ่งต้องใช้เนื้อหาที่มากทำให้รายงานยาวขึ้นอีก พิจารณาแล้วพบว่า ข้อเสียมีมากกว่าข้อดี อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าผู้วิจัยจะเลือกวิธีการวิจัยแบบใดต้องทำให้มี คุณภาพอย่างเต็มที่ให้ได้ นั่นคือ ผู้วิจัยต้องมีวิธีการประกันคุณภาพของข้อมูล ที่ รวบรวมได้ และความถูกต้องของการแปลผล และเสนอการแปลผลที่คงเส้นคงวาโดยมี ข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบ นอกจากนี้คุณค่าของวิจัยเชิงปฏิบัติการอยู่ที่การตอบสนอง ระหว่างการปฏิบัติงาน มีการปรับเปลี่ยนจากเดิมที่ไม่ดี จนกระทั่งดีขึ้นหรือมีคุณภาพ ในที่สุด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นมาจากน้ำพักน้ำแรง การทุ่มเทเวลาและพลังงาน ความริเริ่มสร้างสรรค์ และค้นพบว่าเมื่อใช้ทักษะ และวิธีการดำเนินการทำนองเดียวกันนี้ จะก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงานเดียวกันเสมอ

จากที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยสรุปได้ว่า กระบวนการและขั้นตอนของ การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกระบวนการดำเนินการตามวงจรของงานวิจัยเชิงปฏิบัติการ มี 4 ขั้น คือ ขั้นการวางแผนการดำเนินงาน ขั้นการปฏิบัติตามแผนการดำเนินการ ขั้นการ สังเกตการดำเนินงานโดยใช้เครื่องมือในการวัดและเก็บข้อมูลในการดำเนินงาน และขั้นการ สะท้อนผลการปฏิบัติ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้ายในการดำเนินงานเพื่อประเมินผล ตรวจสอบ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงแก้ไขต่อไป ซึ่งการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกขั้นตอน กระบวนการ PAOR ตามแนวคิดของ Kemmis and McTaggart โดยกระบวนการ PAOR ประกอบด้วย 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning, P) ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ (Action, A) ขั้นที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation, O) และขั้นที่ 4 การสะท้อนผลกลับ (Reflection, R)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพรินทร์ โฉมพุดดี, (2551); สุพันธ์ ประทุมรัตน์, (2553); ธงชัย วงษ์สวรรค์, (2553); ฉัตรชัย จูมวงศ์, (2554)

ตอนที่ 4 บริบทของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่)

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาบริบทของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ประกอบด้วย ประวัติและความเป็นมา ข้อมูลทั่วไป โครงสร้างการบริหารโรงเรียน และยุทธศาสตร์สถานศึกษา มีรายละเอียดของแต่ละประเด็น ตามลำดับดังนี้

1. ประวัติและความเป็นมา

โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2462 โดยหลวงพิมลสมบัติ นายอำเภอเมืองนครพนม ได้แต่งตั้งให้นายพี แก้วมะลิ เป็นครูใหญ่ โดยอาศัยศาลาวัดโพธิ์ไทร บ้านท่าค้อใต้ หมู่ที่ 4 ตำบลท่าค้อ อ.เมือง จ.นครพนม เป็นสถานที่เรียน เปิดทำการสอนแบบสหศึกษา ทำการสอนตั้งแต่ชั้น ประถมศึกษาปีที่ 1 มีจำนวนนักเรียนแรกเข้า 15 คน ผู้อำนวยการโรงเรียนคนปัจจุบันคือ นายสะท้าน วารี

2. ข้อมูลทั่วไป

โรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาทมิลลี่) ที่ตั้ง หมู่ 3 ตำบลท่าค้อ อำเภอเมือง จังหวัดนครพนม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครพนม เขต 1 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีเนื้อที่ 12 ไร่ 3 งาน 91.7 ตารางวา ในปีการศึกษา 2561 มีจำนวนครูและบุคลากรทางการศึกษามีจำนวนทั้งสิ้น 26 คน และจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 460 คน โดยแยกเป็นนักเรียนระดับชั้นอนุบาล 1-2 จำนวน 85 คน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 จำนวน 204 คน และระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 171 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2561) ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงข้อมูลนักเรียนของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์)
ปีการศึกษา 2561

ชั้น/เพศ	ชาย	หญิง	รวม	ห้องเรียน
อบ.3 ขวบ	0	0	0	0
อบ.1	21	18	39	2
อบ.2	29	17	46	2
รวม อบ.	50	35	85	4
ป.1	29	17	46	2
ป.2	14	18	32	1
ป.3	17	14	31	1
ป.4	17	16	33	1
ป.5	14	12	26	1
ป.6	20	16	36	1
รวมประถม	111	93	204	7
ม.1	33	21	54	2
ม.2	45	33	78	2
ม.3	16	23	39	2
รวมมัธยมต้น	94	77	171	6
ม.4	0	0	0	0
ม.5	0	0	0	0
ม.6	0	0	0	0
ปวช.1	0	0	0	0
ปวช.2	0	0	0	0
ปวช.3	0	0	0	0
รวมมัธยมปลายและเทียบเท่า	0	0	0	0
รวมทั้งหมด	255	205	460	17

ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2561

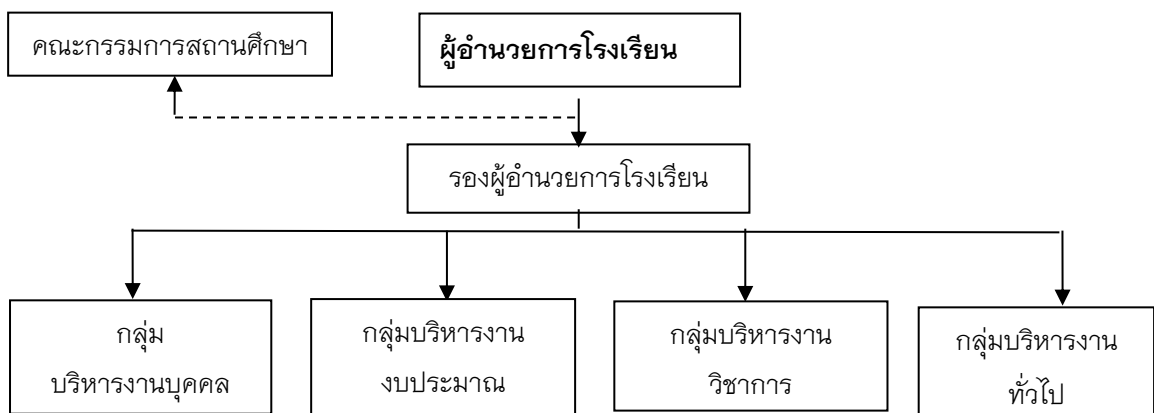
3. วิสัยทัศน์

“สร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เคียงคู่คุณธรรม ดำรงตนเป็นพลเมืองดี เทคโนโลยีก้าวหน้า รู้คุณค่าวัฒนธรรมไทย ร่วมใจพัฒนาชุมชน”

4. พันธกิจ

1. จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ ตามมาตรฐานการศึกษาชาติ เชื่อมต่อการเรียนรู้และความต้องการของผู้เรียน
2. ส่งเสริมการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีคุณธรรมจริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดำรงตนเป็นพลเมืองดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข
3. ส่งเสริมให้นักเรียนเห็นคุณค่าเอกลักษณ์ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีจิตสำนึกความเป็นไทย ตลอดจนอนุรักษ์ฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม
4. พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความรู้ คุณธรรม มีทักษะ และคุณภาพตามมาตรฐานวิชาชีพ
5. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการพัฒนาการเรียน การสอน และเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการ
6. สนับสนุนให้ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรภาครัฐ เอกชน มีส่วนร่วมในการ จัดและพัฒนาการศึกษา ประสานความร่วมมือในการพัฒนาชุมชนตามความต้องการของท้องถิ่น

5. โครงสร้างการบริหารโรงเรียน

ที่มา : ข้อมูล ณ วันที่ 10 มิถุนายน 2561

6. ยุทธศาสตร์สถานศึกษา

การบริหารจัดการด้านยุทธศาสตร์สถานศึกษาของโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 เพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการในปี พ.ศ. 2661 ให้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาของชาติ และกลยุทธ์การดำเนินการของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 กำหนดไว้ประกอบด้วยกลยุทธ์โรงเรียนและแผนงานของสถานศึกษา มีรายละเอียดดังนี้

6.1 กลยุทธ์โรงเรียน

กลยุทธ์ที่ 1 พัฒนาให้มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ

กลยุทธ์ที่ 2 พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ

กลยุทธ์ที่ 3 เพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน

กลยุทธ์ที่ 4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็น ฐานเพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ

แผนงานที่ 1 พัฒนาให้มีคุณภาพทั้งด้านวิชาการและด้านวิชาชีพ ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ ประกอบด้วย

1.1 ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ให้เกิดขึ้นกับ ผู้เรียนเพื่อเป็นสมาชิกที่ดีต่อชุมชน

1.2 พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะพื้นฐานตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานและเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

1.3 พัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะพื้นฐานทางด้านวิชาชีพตามความ สนใจและความถนัดของผู้เรียน

1.4 จัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สามารถเรียนรู้ ตามศักยภาพของตนเอง

1.5 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างหลากหลายความสนใจ และความถนัดของผู้เรียนภายใต้หลักธรรมาภิบาลและสิทธิเด็ก

- 1.6 ส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมที่เน้นกระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์
- 1.7 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ ด้านศิลปะ ดนตรี กีฬาและสุขนิสัย
- 1.8 ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีจิตอาสาต่อสาธารณะ อนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาไทย ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีไทย
- 1.9 ส่งเสริมทักษะการดำรงชีวิต พึ่งตนเอง มีทักษะในการทำงาน และเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต
- 1.10 พัฒนาผู้เรียนด้านภาษาและวัฒนธรรมที่หลากหลายเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน

แผนงานที่ 2 พัฒนาระบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ประกอบด้วย

- 2.1 พัฒนาสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในโรงเรียนให้เป็นระเบียบเรียบร้อย สะอาดสวยงาม ร่มรื่นเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน
- 2.2 พัฒนาห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ให้ทันสมัยสามารถตอบสนองและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน
- 2.3 พัฒนาระบบสาธารณูปโภคภายในโรงเรียนให้เพียงพอเหมาะสมเกิดประโยชน์เอื้ออำนวยต่อบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน
- 2.4 คำนึงว่าวิจัยและพัฒนา สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีให้เพียงพอตามความต้องการและจำเป็นในการพัฒนาผู้เรียนและชุมชน
- 2.5 พัฒนาระบบสารสนเทศให้ทันสมัยและเพียงพอต่อการสืบค้นในสถานศึกษา

แผนงานที่ 3 เพิ่มศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถพัฒนาผู้เรียนได้อย่างรอบด้าน ประกอบด้วย

- 3.1 พัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาด้านคุณธรรม จริยธรรมให้มีจรรยาบรรณในวิชาชีพ
- 3.2 พัฒนาครูให้มีการแสวงหาความรู้ คิดวิเคราะห์และสร้างองค์ความรู้จนสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- 3.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมโครงการพัฒนาครูในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อรับรองการพัฒนาตนเองเข้าสู่มาตรฐานวิชาชีพ
- 3.4 พัฒนาครูให้ใช้การวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
- 3.5 พัฒนาครูในด้านการผลิตสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีและใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียนเพื่อนำมาใช้พัฒนาผู้เรียน
- 3.6 พัฒนาครูให้สามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ
- 3.7 พัฒนาครูให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และสามารถบูรณาการความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนได้
- 3.8 พัฒนาครูให้มีความรู้รอบด้านเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก

แผนงานที่ 4 พัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เพื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย

- 4.1 พัฒนาระบบการบริหารจัดการโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน
- 4.2 ปรับปรุง พัฒนาระบบ สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อสื่อสารให้ทันสมัยเอื้อต่อการบริหารอย่างมีคุณภาพ
- 4.3 พัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพร้อมรับการประเมินภายนอก
- 4.4 โรงเรียนบริหารการเงินโดยระบบการจัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน
- 4.5 ส่งเสริมความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 4.6 ส่งเสริมให้มีการนิเทศ กำกับติดตาม การรายงานและการประเมินการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง
- 4.7 ปรับปรุงโครงสร้าง ระเบียบและวิธีการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจน ครอบคลุมและทันสมัยอยู่ตลอดเวลา

การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) คือ ด้านการรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหาและการส่งต่อ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งงานวิจัยในประเทศ และงานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน มีรายละเอียด ดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

บุญประสพ กุลศรี (2550, หน้า 107 – 112) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนหนองบัวซอ อำเภอหนองบัวซอสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอุดรธานี เขต 1 พบว่า จากการดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ใช้กลยุทธ์การนิเทศ การเก็บข้อมูล โดยการสังเกต การสัมภาษณ์ ผู้ร่วมศึกษามีความรู้อย่างดีในการจัดระบบการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษาเพิ่มมากขึ้นมีความมั่นใจในการจัดกิจกรรม พัฒนาส่งเสริมการดำเนินงาน โดยมีการวางแผนศึกษาเอกสาร มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ และมีการนิเทศอย่างต่อเนื่อง ผู้ร่วมศึกษามีความรู้ความเข้าใจ จึงทำให้การดำเนินงานตามระบบประสบผลสำเร็จและช่วยนักเรียนได้ทันทั่วถึง ทำให้การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินไปด้วยดี

สุรางค์ ปัญสังกา (2551, หน้า 107 – 114) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนโรงเรียนเทศบาล 7 รถไฟสงเคราะห์ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี พบว่า ก่อนการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียน พบว่า การจัดกิจกรรมพัฒनावินัยในตนเองของนักเรียนยังไม่สอดคล้องกับปัญหา ครูส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมพัฒनावินัยของนักเรียน จึงส่งผลให้นักเรียนขาดวินัย ด้านความสะอาด ด้านตรงต่อเวลาและความสะอาด จึงได้พัฒนาการดำเนินการเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การประชุมและการปฏิบัติ ตามขั้นตอนการพัฒनावินัยในตนเองของนักเรียน จำนวน 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดเป็นนโยบายของโรงเรียน 2) แต่งตั้งคณะกรรมการในการพัฒนา 3) กำหนดกิจกรรมในการพัฒนา 4) ดำเนินการตามกิจกรรมที่กำหนด 5) นิเทศติดตามประเมินผลระหว่างดำเนินการ 6) ประเมินสรุปผลการดำเนินงาน พบว่า กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้าทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนักและเห็นความสำคัญในการ

ดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียนเพิ่มขึ้น และได้ร่วมมือกันดำเนินงานเสริมสร้างวินัยในตนเองของนักเรียน

ชาวลิต จินดารัตน (2551, หน้า 59 – 61) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานเปรียบเทียบการดำเนินงานจำแนกตามตำแหน่งและขนาดของโรงเรียน และเสนอแนวทางการพัฒนาตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูลสรุปได้ว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระยอง เขต 2 โดยรวมรายด้าน และรายดานอยู่ในระดับมาก พิจารณาเป็นรายด้าน เรียงจากค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหาให้นักเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการส่งเสริมนักเรียนและการคัดกรอง นักเรียน ตามลำดับ ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญในการดำเนินตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่าประสบผลสำเร็จอยู่ในระดับดี เพราะโรงเรียนได้ดำเนินการเป็นกระบวนการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนง่าย ๆ ไม่ซับซ้อนโดยจัดให้ควบคู่ไปกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา

ไพรินทร์ โฉมพุดดี (2551, หน้า 69 – 70) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนน้ำสวยวิทยา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคาย เพื่อพัฒนาการดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนน้ำสวยวิทยา อำเภอสระใคร จังหวัดหนองคายให้ดียิ่งขึ้น ใช้แบบสังเกต และแบบสัมภาษณ์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษาคนควาตามขั้นตอนของหลักการวิจัยปฏิบัติการ 4 ขั้นตอนภายใต้กรอบการดำเนินงานกิจกรรมตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน 5 กิจกรรม คือ 1) กิจกรรมในห้องเรียน 2) กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน 3) กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง 4) กิจกรรมการตรวจสอบแผน 5) กิจกรรมการสังเกตการณ์ปฏิบัติงาน พบว่า ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ดำเนินงานอย่างเป็นระบบมีกิจกรรมการพัฒนาอย่างชัดเจน มีการติดตามมาตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง และร่วมกันระดมสมองเพื่อแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

เสถียร ทามัง (2551, หน้า 78 – 79) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนเทศบาลวังศรีปมเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนเทศบาลวังศรีปมเมือง และศึกษา

ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของคณะครูโรงเรียนเทศบาลวังศรีปมเมือง ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผลการศึกษา พบว่า คณะครูได้ปฏิบัติเกือบทุกงานโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม (SDQ) ได้เยี่ยมบ้าน วางแผนการคัดกรอง จัดกิจกรรมส่งเสริมอาชีพ ให้ความรู้ครูในการให้คำปรึกษาเบื้องต้น แก่นักเรียน ให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือนักเรียน เชิญผู้ปกครองมารับทราบถึง ความจำเป็นในการส่งต่อนักเรียน ปัญหาและข้อเสนอแนะด้านการรู้จักนักเรียนเป็น รายบุคคล คือ ผู้ปฏิบัติขาดความเข้าใจการใช้เครื่องมือ นักเรียนมีจำนวนมาก ทำให้ดูแล ไม่ทั่วถึง ครูผู้สอนเวียนสอนหลายห้องจึงจำนักเรียนไม่ได้ การทำงานควรเป็นทีมและมี ระบบการทำงานที่สมบูรณ์ ด้านการคัดกรอง คือ ขาดการประชุมกันอย่างต่อเนื่อง ครูแนะแนวไม่รุ้ภูมิหลังนักเรียนเท่ากับครูประจำชั้น ผลการสรุปการคัดกรองควรเป็นระบบ และมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง ด้านการส่งเสริมนักเรียน คือ การจัดกิจกรรมการแนะแนว มีนักเรียนน้อย ครูผู้สอนควรส่งเสริมให้นักเรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการแนะแนว เพิ่มเติม ด้านการป้องกันและแก้ปัญหา คือ ศึกษาปัญหาไม่มีความชัดเจนไม่เป้นระบบ ควรมีการประชุมรวมกันเพื่อวางแผนป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นและแก้ไขปัญหา และด้าน การส่งต่อนักเรียน คือ นักเรียนมีปัญหาซับซ้อนเกินความสามารถที่จะช่วยเหลือได้ ให้ความร่วมมือในทีมมีน้อยการส่งต่อนักเรียนมีปัญหา แต่ไม่แจ้งผลกลับมายังครูประจำชั้น

พัฒนศักดิ์ ภูมิโคกรักษ์ (2552, หน้า 94-96) ได้ศึกษาเรื่องการ

พัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนบานชัยพลู อำเภอดานขุนทด จังหวัดนครราชสีมา ผลการศึกษาพบว่า การใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาเรื่องการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อครบ 2 วงรอบแล้วทำให้การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเปลี่ยนแปลงนักเรียนไปในแนวทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ปรึกษาครูประจำชั้น และครูผู้สอนนักเรียนตามกลุ่มสาระต่าง ๆ สามารถแยกแยะคัดกรองนักเรียนได้ 2 กลุ่มได้แก่ กลุ่มปกติ และกลุ่มเสี่ยงหรือมีปัญหา พรอมทั้งสามารถบันทึกผลการคัดกรองนักเรียนในระบบคอมพิวเตอร์ได้ในระดับน่าพอใจ อีกทั้งยังเรียกขอมูลมาใช้ได้ตามต้องการ ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการนำไปใช้ งาน สอนการนิเทศแบบมีส่วนร่วมทำให้เกิดการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนเปลี่ยนแปลงไปเป็นที่น่าพอใจกล่าวคือ บุคลากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และส่งผลให้เกิด ความรู้ ความเข้าใจตรงกัน สามารถปฏิบัติงานได้เหมาะสม เกิดประโยชน์ ต่อนักเรียนและโรงเรียน

สุนันทา ประทุมรัตน์ (2553, หน้า 64) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาครู ด้านระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านม่วง จังหวัดขอนแก่น พบว่า ในวงรอบที่ 1 ครูโรงเรียนบ้านม่วงมีความรู้ความเข้าใจสามารถดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียน ดีขึ้น แต่ยังมีปัญหาในการนำไปปฏิบัติจึงได้ร่วมกันแก้ปัญหาโดยพัฒนา ในวงรอบ ที่ 2 ทำให้ครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถดำเนินการตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้เป็นอย่างดีและปฏิบัติได้ตามขั้นตอนของระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนสามารถป้องกัน และแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนภายในโรงเรียนได้อย่างทั่วถึงครูเข้าใจในบทบาทผู้ดูแล ช่วยเหลือนักเรียน ซึ่งส่งผลช่วยเสริมสร้างคุณภาพที่ดีให้แก่ นักเรียน ทั้งด้านร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความสามารถ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

ธงชาติ วงษ์สวรรค์ (2553, ออนไลน์) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการ ดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม พบว่า 1.ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า ” ระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม“ (PSSS) ประกอบด้วยระบบย่อย 4 ระบบ ได้แก่ ระบบวางแผน (Plan) ระบบปฏิบัติการ (Act) ระบบตรวจสอบ (Observe) และระบบ สะท้อนผล (Reflect) ทุกระบบมีขั้นตอนการดำเนินงาน 4 ขั้นตอน คือ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติการ ขั้นตรวจสอบ และขั้นสะท้อนผล 2. ผลการทดลองใช้ระบบการดูแล ช่วยเหลือนักเรียนแบบมีส่วนร่วม พบว่า ด้านการใช้ประโยชน์ของระบบ ตอบสนองต่อ การ ความต้องการของทุกฝ่าย ซึ่งทำให้เกิดการดูแล ช่วยเหลือ ส่งเสริม พัฒนา ป้องกัน และแก้ไขปัญหา นักเรียน ภายใต้การมีส่วนร่วมของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ด้านความ เป็นไปได้ในการปฏิบัติจริง เป็นที่ยอมรับ เหมาะสมกับการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย ด้านความเหมาะสม พัฒนาระบบโดยให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน คำนึงถึง ประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก ดำเนินการด้วยความรับผิดชอบและมีจรรยาบรรณ ด้านความถูกต้องน่าเชื่อถือ สอดคล้องกับความสำคัญและจำเป็นของระบบ มีการกำหนด บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องไว้อย่างชัดเจน ด้านผลที่เกิดขึ้น กับผู้เกี่ยวข้อง ทุกฝ่ายมีความพึงพอใจที่มี ส่วนร่วมในการพัฒนาผู้เรียน ซึ่งก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงใน ทางที่ดีขึ้นทั้งด้านนักเรียน ผู้บริหาร ครู ผู้ปกครองและชุมชน ด้านการดูแล ช่วยเหลือนักเรียน นักเรียนได้รู้จักตนเอง สามารถปรับตัวมีทักษะทางสังคม และอยู่ใน สังคมได้อย่างเป็นสุข ครูผู้สอนนำผลการดำเนินงานไปพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ผู้บริหาร โรงเรียนนำข้อมูลพื้นฐานของนักเรียนไปใช้กำหนดแนวทางในการพัฒนานักเรียน หลักสูตร

และคุณภาพการจัดการศึกษา โรงเรียนได้รับการยอมรับการสนับสนุน และการร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ฉัตรชัย จูมวงศ์ (2554, หน้า 45) ได้ศึกษาเรื่องปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความคิดเห็นต่อปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางและน้อย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ รองลงมาด้านการ ประเมินผล ด้านวางแผนการนิเทศ และด้านที่มีปัญหาต่ำที่สุดคือ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการส่วนความต้องการการนิเทศภายในสถานศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความต้องการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับ ปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับปานกลางทุกด้านเรียงลำดับจากมากไป หาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านวางแผนการนิเทศ ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความ ต้องการด้านการประเมินผล ส่วนด้านที่มีความต้องการต่ำที่สุด คือ ด้านการปฏิบัติการนิเทศ/ผู้บริหารสถานศึกษาและครู มีความคิดเห็นต่อความต้องการการนิเทศภายในที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกัน พบว่า โดยรวมและรายด้านทุกด้านไม่แตกต่างกัน และแนวทางการพัฒนาปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้าน การศึกษา สภาพปัจจุบันและความต้องการที่ควรพัฒนาจำนวน 7 ข้อได้แก่ 1) ควรมีการวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาโดยการประชุมปรึกษาของผู้บริหาร หัวหน้างานวิชาการ หัวหน้างานนิเทศ ภายในโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) ควรพิจารณากำหนดทางเลือกในการ ปฏิบัติงานโดยการสำรวจความพร้อมของโรงเรียนและความเป็นไปได้ของการแก้ไข ปัญหา 3) ควรมีการสำรวจความต้องการของครูผู้สอนโดยใช้ข้อมูลที่หลากหลาย เช่น ข้อมูลภาระงาน ของครูผู้สอน ความต้องการการพัฒนาตนเอง เป็นต้น 4) ควรมีการประเมินความต้องการของ ครูผู้สอนเกี่ยวกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้ได้ข้อมูลครบทุกด้าน 5) ควรใช้วิธีการในการสำรวจและเก็บข้อมูลอย่างหลากหลาย เช่น การใช้แบบสอบถาม การสังเกตสภาพการณ์ต่าง ๆ การสำรวจควรเน้นในเรื่องของความ ต้องการในการจัดอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้และความต้องการแก้ปัญหาจากการสอนของครูผู้สอน 7) ควรมีการให้ความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรและแผนการสอนตาม

หลักสูตรแกนกลางให้ครูผู้สอนได้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เนื่องจากยังไม่คุ้นเคยกับหลักสูตรใหม่

วิธีพัฒนาปัญหาการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการวางแผนการนิเทศ จำนวน 9 ข้อ ได้แก่ 1) ควรมีการกำหนดนโยบายการจัดการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนโดยจัดทำเป็นแผนพัฒนาโรงเรียน 2) ควรให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย 3) ผู้บริหารควรเอาใจใส่และดูแลครูผู้สอนอย่างทั่วถึงในการกำหนดนโยบาย 4) ควรมีการวางแผนการ การนิเทศภายในโรงเรียนโดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์และพันธกิจของโรงเรียนให้สอดคล้อง 5) ควรมีการวางแผนในการประชุมปรึกษาหารือเพื่อวางแผนการนิเทศเนื่องจากครูส่วนใหญ่มีภาระงานมาก 6) ควรให้กลุ่มงานแต่ละฝ่ายดำเนินการนิเทศตามโครงการที่แต่ละฝ่ายรับผิดชอบควรจัดทำปฏิทินการปฏิบัติงานนิเทศภายในให้ชัดเจน 8) ควรมีการกำหนดวัตถุประสงค์ของ การนิเทศภายในให้ชัดเจน และ 9) ควรมีการนำข้อมูลสารสนเทศมาวางแผนการนิเทศภายในมีการกำหนดระบบการครอบคลุมให้ชัดเจน

วิธีพัฒนาความต้องการนิเทศภายในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานด้านการประเมินผล จำนวน 12 ข้อ ได้แก่ 1) ควรมีการสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศภายใน 2) ควร กำหนดเครื่องมือที่จะประเมินการนิเทศภายใน 3) ควรมีการสร้างบรรยากาศที่ดีในขณะปฏิบัติ การนิเทศภายใน 4) ควรมีการกำหนดวิธีการและกิจกรรมในการนิเทศ 5) ควรมีการบันทึกผล การนิเทศการนิเทศภายในสถานศึกษามีการสรุปผลการนิเทศภายใน 6) ควรมีการอำนวยความสะดวก ติดตาม ควบคุมและกำกับงานการนิเทศภายใน 7) ควรกำหนดให้มีการรายงานผลการปฏิบัติการ นิเทศให้ผู้บริหารสถานศึกษาทราบเป็นระยะ 8) ควรมีการกำหนดให้คณะครูและบุคลากรอื่น ปฏิบัติการนิเทศภายในแทนกันได้ 9) ควรมอบหมายให้หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นผู้นิเทศ ติดตาม และรายงานต่อคณะกรรมการนิเทศภายในของโรงเรียนทุกสัปดาห์ 10) การนิเทศ ติดตามและประเมินผล ควรใช้วิธีการหลากหลาย เช่น การสังเกต การจัดประชุมกลุ่มการสอบถามและให้คำปรึกษา เป็นต้น 11) ควรใช้แบบสอบถามเพื่อประเมินความคิดเห็นและความพึงพอใจของครูผู้สอน แล้วจึงสรุปผลของการดำเนินการ และ 12) ควรมีการเตรียมความพร้อมของครูโดยใช้ระยะเวลาที่เหมาะสม

ราชัน นาสมพงษ์ (2554, หน้า 62-63) ศึกษาศาสตร์พัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนเชิงทองพิทยาคม อำเภอภักดีชุมพล

จังหวัดชัยภูมิโดยใช้กลยุทธ์การประชุมระดมสมอง และการดำเนินกิจกรรม SMS
 ผูกครอง กิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน และกิจกรรมการกำกับติดตามผลการศึกษาเมื่อครบ
 2 วนรอบ พบว่านักเรียนมีความประพฤติ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ดีขึ้น ส่งผลให้เกิด
 ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอนของครู และสามารถวางแผนการส่งเสริม พัฒนา
 ป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จึงควรส่งเสริมสนับสนุน
 ให้นำกลยุทธ์ดังกล่าวไปใช้พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสถานศึกษาต่อไป

สดชื่น ดวงคำน้อย (2554, หน้า 61) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานระบบ
 ดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนโพนงามพิทยานุกูล จังหวัดนครพนม พบว่า ในรอบที่ 1
 ครูมีความรู้ ความเข้าใจสามารถดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดีขึ้น แฉ่ยังมี
 ปัญหาในการนำไปปฏิบัติ จึงต้องร่วมกันแก้ไขในรอบที่ 2 ทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ
 สามารถดำเนินการตามระบบดูแลนักเรียนได้ดียิ่งขึ้นและปฏิบัติได้ตามขั้นตอน สามารถ
 ป้องกันและแก้ไขปัญหาให้กับนักเรียนภายในโรงเรียนได้อย่างทั่วถึง ครูเข้าใจบทบาทผู้ดูแล
 ช่วยเหลือนักเรียนซึ่งส่งผลช่วยเสริมสร้างคุณภาพที่ดีให้แก่เด็กนักเรียนทั้งด้านร่างกาย
 และจิตใจ

อัมพร สีหะวงษ์ (2555, หน้า 87-89) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา
 การดำเนินงานตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนยางชุมน้อยพิทยาคม
 อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 28
 โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ (Kemmis and
 McTaggart. 1988, pp. 11-15) ดำเนินการพัฒนา 2 วนรอบ แต่ละวนรอบ ประกอบด้วย
 การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล
 การปฏิบัติ (Reflection) โดยใช้กลยุทธ์การประชุม การฝึกอบรมทักษะการปฏิบัติงาน
 โดยการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการให้คำปรึกษาในกระบวนการทำงาน เมื่อครบ 2
 วนรอบแล้วทำให้ครูที่ปรึกษามีความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินงานตามระบบการ
 ดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
 ของกลุ่มผู้ร่วมศึกษาในการดำเนินงาน ทำให้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนดำเนินงาน
 อย่างเป็นระบบ มีกิจกรรมการพัฒนาอย่างชัดเจน มีการติดตามตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง
 และร่วมกันระดมสมอง เพื่อแก้ไขปัญหาพร้อมกันนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ

ขวัญนคร ปกป้อง (2555, หน้า 155-158) ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยเชิง
 ปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาศักยภาพครูในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนโรงเรียน

บ้านโนนสะอาดนาเหมิอด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3 พบว่า สภาพครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับน้อย ส่วนการดำเนินการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทั้ง 3 ด้านอยู่ในระดับน้อย ปัญหาการดำเนินการอยู่ในระดับมากและส่วนแนวทางพัฒนา คือ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายในผลการอบรมเชิงปฏิบัติการครูผู้สอนมีความรู้ ความเข้าใจและสามารถจัดกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียนอยู่ในระดับมาก

ภูวดล ถวิลคำ (2555, หน้า 155-158) ได้ศึกษาเรื่องการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอากาศอำนวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น ขาดการวางแผนดำเนินงานยังไม่ครอบคลุมตามขั้นตอนของระบบและปัญหาพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ขาดรายละเอียดของแผนดำเนินการ แนวทางพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ได้แก่ การประชุมเชิงปฏิบัติการและการติดตามและประเมินผล จากการอบรมเชิงปฏิบัติการพบว่าความรู้ ความเข้าใจอยู่ในระดับมากทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์เพิ่มขึ้น

อุตมพร ทองคำ (2556, หน้า 45) ได้ศึกษาเรื่องสภาพและปัญหาในการทำวิจัยในชั้นเรียนของครูโรงเรียนสองดาววิทยาคม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า สภาพครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการทำวิจัยในชั้นเรียน ตั้งแต่การกำหนดปัญหาการวิจัย การตั้งสมมติฐาน การออกแบบการวิจัยตลอดจนการสร้างเครื่องมือหรือนวัตกรรมและปัญหาของครูในการเขียนรายงานวิจัย โดยเฉพาะการเขียนรายงานแบบเป็นทางการ เนื่องจากต้องใช้เวลาและขาดผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความสมบูรณ์และความถูกต้องของงานวิจัยและแนวทางพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การดำเนินการนิเทศ การวิจัย 2 การนิเทศภายในและการนิเทศแบบชี้แนะ

อวยชัย ศรีตระกูล (2556, หน้า 85) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา พบว่า สภาพและแนวทางการพัฒนารูปแบบการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดในการบริหาร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ได้แก่ การกำหนดนโยบาย การส่งต่อนโยบาย การมีส่วนร่วมของบุคลากรและการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือ ประกอบด้วย การวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนาและการ

ประสานงาน และรูปแบบการบริหารระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในสถานศึกษา ประกอบด้วย หลักการและแนวคิดในการบริหาร ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหาร ประกอบด้วย การกำหนดการวางแผน การจัดโครงสร้างองค์กร การนำองค์กร การปฏิบัติการ การตรวจสอบ ติดตามและประเมินผล การปรับปรุงพัฒนาและการประสานงาน

พรพิมล แพงภงา (2557, หน้า 100-101) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนา การดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนโนนแท่นพิทยาคม อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์โดยใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรม พัฒนา เมื่อดำเนินการพัฒนาทั้ง 2 วงรอบแล้วพบว่า ทำให้กลุ่มผู้ร่วมศึกษาค้นคว้า มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนทั้ง 5 ด้าน คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและ แก้ไขปัญหา และการส่งต่อโดยสามารถคัดแยกนักเรียนกลุ่มปกติ กลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมี ปัญหาได้และร่วมกำหนดกิจกรรมพัฒนาในการแก้ไขปัญหานักเรียน 5 กิจกรรม คือ กิจกรรมการสื่อสารกับผู้ปกครอง กิจกรรมนักเรียนเพื่อนที่ปรึกษา กิจกรรมค่ายพัฒนาจิต กิจกรรมเยี่ยมบ้านและกิจกรรมอบรมคุณธรรม สวดมนต์สุดสัปดาห์เป็นกิจกรรมในการ ดำเนินการป้องกัน และแก้ไขพฤติกรรมนักเรียน ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มเสี่ยงและกลุ่มมี ปัญหา ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์มีพฤติกรรมเสี่ยงลดลง

สุริยา ภาภักดี (2557, หน้า 189) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพครู ในการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียนอากาศอำนวยศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23 พบว่า สภาพการดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนไม่ชัดเจน การนิเทศติดตามไม่สม่ำเสมอ การส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียน ไม่สอดคล้องตามสภาพความจริงของนักเรียน และปัญหาการดำเนินงานการส่งเสริม และพัฒนาให้นักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า บุคลากรในโรงเรียนยังขาด ความรู้ ความเข้าใจในแนวทางปฏิบัติระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนส่วนแนวทางการ ดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาดูงาน การส่งเสริม และการนิเทศภายใน การ ดำเนินงานการส่งเสริมและพัฒนาให้นักเรียนตามระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ชุตินาถ ภาวกรแก้ว (2559, หน้า 35) ได้ศึกษาเรื่องการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตนักเรียนของสถานศึกษาในจังหวัดปทุมธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 4 พบว่า การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการคัดกรองนักเรียน ด้านการป้องกันและการแก้ไขและ ด้านการส่งต่อ

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Tatchell (2001, p. 819) ได้ศึกษาเรื่องประสิทธิผลของโปรแกรมการป้องกันการใช้สารเสพติดที่นำไปใช้กับนักเรียนวัยรุ่นที่มีปัจจัยเสี่ยงและปัจจัยป้องกัน ซึ่งนำไปใช้โรงเรียนปลอดภัยาเสพติดในมลรัฐยูทาห์ 12 โรงเรียน นักเรียนระดับ 6 จำนวน 150 คน จากห้องเรียน 8 ห้อง นักเรียนถูกแบ่งออกเป็น 8 ห้อง นักเรียน 4 ห้องแรกมาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมต่ำโดยพิจารณาจากที่อยู่ จำนวนที่ได้รับประทานอาหารกลางวันจากโรงเรียน โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและจำนวนรอยละของชนกลุ่มน้อยที่ลงทะเบียนเรียน สอนอีก 4 ห้องเรียนมาจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง นักเรียน 2 ห้อง จากแต่ละกลุ่มจะมีผู้เชี่ยวชาญป้องกันยาเสพติดและครูแล้วใช้เป็นห้องควบคุม สอนอีก 2 ห้องเรียนที่เหลือในแต่ละกลุ่มใช้เป็นห้องทดลองและได้รับโปรแกรมการป้องกันยาเสพติด ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีปัจจัยป้องกันลดลง ปัจจัยเสี่ยงของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง ทั้งก่อนและหลังทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมีระยะสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มควบคุม เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยเสี่ยงสภาพเศรษฐกิจและสังคมและกลุ่มนักเรียน พบว่า กลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมที่มีความรับผิดชอบต่อการเพิ่มของปัจจัยเสี่ยงโดยก่อนทดลองอย่างชัดเจน แต่ในกลุ่มที่มีสภาพเศรษฐกิจสังคมสูง มีการเพิ่มปัจจัยเสี่ยงเพียงเล็กน้อย นอกจากนี้ยัง พบว่า ในกลุ่มที่ไม่ได้รับโปรแกรมการป้องกันการใช้สารเสพติดจะมีการเพิ่มของปัจจัยเสี่ยงมากขึ้น เมื่อเป็นนักเรียนที่มีจากครอบครัวที่มีสภาพเศรษฐกิจและสังคมต่ำ

Brook (2002, p. 1555) ได้ศึกษาเรื่องผลของลักษณะเชื้อชาติ ชนชาติ การปฏิบัติตัวของผู้ปกครอง และการควบคุมแรงกระตุ้นที่มีต่อการใช้ยาเสพติด มีพฤติกรรมที่สร้างปัญหาต่อสังคมและความกดดันในวัยรุ่นเชื้อสายแอฟริกัน - อเมริกัน โดยวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวของวัยรุ่นเชิงลบ พบว่า ลักษณะเชื้อชาติการปฏิบัติตัวของผู้ปกครองและการควบคุมแรงกระตุ้น มีความสัมพันธ์กับการใช้ยาเสพติดพฤติกรรมที่สร้างปัญหา และแรงกดดันของวัยรุ่น

ผลการศึกษานี้ชี้แนะว่า 1 ใน 3 เชื้อชาติ ไตแก การต่อต้านคนขาว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการใช้ยาเสพติด พฤติกรรมที่สร้างปัญหาและแรงกดดันและมีความสัมพันธ์เชิงลบกับสังกะยแห่งตน นอกจากนี้การเรียนรูของวัยรุ่นเกี่ยวกับ การปฏิบัติตัวของผู้ปกครอง ในทางบวกมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการใช้ยาเสพติด การควบคุม แรงกระตุ้นที่อ่อนแอ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับพฤติกรรมที่สร้างปัญหา และมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการปฏิบัติของผู้ปกครอง และความตระหนักในเรื่องชาตินิยม มีความสัมพันธ์เชิงลบกับสังกะยแห่งตน

Ouyang (2006, p. 2656) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นประกอบไปด้วยการใช้สารเสพติด การมีเพศสัมพันธ์และภาวะเจริญพันธุ์ของเยาวชนภายใต้โครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มุ่งหวังให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดตามที่คาดหวัง การวิเคราะห์ลักษณะพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นซึ่งแตกต่างจากกลุ่มหนุ่มสาวที่มีอายุมากขึ้น หากเราคำนึงถึงลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นสาระสำคัญในการเข้าใจรูปแบบพฤติกรรมวัยรุ่นและการออกแบบนโยบาย โครงการต่าง ๆ ที่เกราะป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงของวัยรุ่นอย่างมีประสิทธิภาพเรียงความแรก ระบุอิทธิพลจากรุ่นสู่รุ่นในการตัดสินใจของคนรุ่นต่อ ๆ มา เช่น อิทธิพลของคนในการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา และการใช้กัญชา รูปแบบระยะเวลาของพฤติกรรมของคนรุ่นหนึ่งสามารถควบคุมปัจจัยเสี่ยงที่มีอิทธิพลต่อทั้งกลุ่มของรุ่นถัดมาได้ ความใกล้ชิดจะมีผลต่อการป้องกันสาเหตุที่พบในทั้งสามพฤติกรรมเสี่ยง อิทธิพลของจากรุ่นสู่รุ่นจะมีผลมากกว่าราคาและนโยบายต่าง ๆ ของรัฐที่ออกแบบเพื่อจำกัดการเข้าถึงเยาวชนสูบบุหรี่ อิทธิพลของคนรุ่นหนึ่งทำให้เกิดผลตามมาวัยรุ่นมีพฤติกรรมเสี่ยงตั้งแต่อายุเกิดขึ้นจากรุ่นก่อน ไม่ได้เกิดขึ้นเพราะพวกเขา “เกิดการ กบฏ” หากแต่สาเหตุเนื่องจากพวกเขาอยู่กับผู้ที่พฤติกรรมเสี่ยงความหมายโดยนัยยะก็คือหากพ่อแม่เป็นมา ก่อนวัยรุ่นก็อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงภายหลัง โครงการต่าง ๆ ที่เขาถึงครอบครัวที่มีเด็กหลายคนจะมีความสำคัญในการป้องกันพฤติกรรมเสี่ยงวัยรุ่นในครอบครัวก็ได้ เรียงความที่สอง ใช้ข้อมูลการศึกษาความน่าเชื่อถือตั้งครมของวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง เพื่อตรวจสอบว่าวัยรุ่นกลุ่มเสี่ยง มีเหตุผลในความคาดหวังเกี่ยวกับการตั้งครมอย่างไร แสดงให้เห็นความเสี่ยงการตั้งครมพิจารณาและคาดหมายว่าการตั้งครมมีผลต่อการตัดสินใจทำแท้งของวัยรุ่นหรือไม่ จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่ารูปแบบวัยรุ่นหญิงโดยเฉลี่ยแล้วมีเหตุผลต่อความคาดหวังในความเสี่ยงของการตั้งครม ความคาดหวังทำโดยการแยกตามเพศและเลือกการคุมกำเนิดของการเป็นมาปัจจัยที่มีผลประโยชน์

ตามที่คาดหวังจากเพศและการคุมกำเนิดรวมถึงสิ่งแวดล้อมในครอบครัวและประสบการณ์การศึกษาการตัดสินใจทำแท้งของพวกเขาไม่ได้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งครรภ์โดยไม่มีประสงค์ของพวกเขาแต่ประการใด และเรียงความที่สาม พัฒนาทางเลือกแบบพลวัตรเรื่องเพศของวัยรุ่นและพฤติกรรมต่าง ๆ ในช่วงเจริญพันธุ์ที่รวมลักษณะนิสัยที่มีมาสองแหล่ง คือ ต้นทุน“คงที่”ของการมีเพศสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับเครื่องป้องกันทางศีลธรรมหรือจิตใจที่ได้รับการป้องกันตั้งแต่ครั้งแรกที่มีเพศสัมพันธ์ สองคือ ค่าใช้จ่าย “เปลี่ยนแปลง” โดยเฉพาะเมื่อความสัมพันธ์ทางเพศมีความก้าวหน้าก็ยากยิ่งที่จะกลับคืนมาสู่สภาพเดิม รูปแบบการตรวจสอบพฤติกรรมอาจมีผลที่ตามมาในระยะสั้นและระยะยาวที่แตกต่างกันไป โครงการรูปแบบต่าง ๆ ทาหายการใช้เพื่อคุมกำเนิดและลดการตั้งครรภ์โดยไม่มีประสงค์ของวัยรุ่นลดลงในระยะสั้นได้ แต่การตั้งครรภ์ในวัยรุ่นกลับเพิ่มขึ้นในระยะยาวจะต้องใช้โครงการต่าง ๆ หลายรูปแบบสามารถยับยั้งพฤติกรรมทางเพศในช่วงอายุที่เหลือของวัยรุ่นได้

Reinke (2006, pp. 3935–3938) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาพฤติกรรมด้านสังคมของเยาวชนระบบของโรงเรียนมีการช่วยเหลือและพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียนก่อนที่จะเกิดอุปสรรคและปัญหา พบว่า ผลลัพธ์ด้านทักษะทำให้แผนการจัดการเรียนการสอนของครูในชั้นเรียนมีเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับคำชมเชยโดยเจาะจง พฤติกรรมช่วยเหลือของครู ทำให้พฤติกรรมของครูและนักเรียนเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะลดพฤติกรรมด้านการทำลาย การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดังกล่าว

Rynkala (2007, unpagged) ได้ศึกษาเรื่องสภาพแวดล้อมของครอบครัวการบกพร่องทางอารมณ์และการใช้สารเสพติดในวัยรุ่น ช่วงวัยแรกจนอาจเป็นเวลาที่ยากสำหรับพ่อแม่หลายคนและลูก ๆ ของพวกเขา เพราะวัยนี้มีพฤติกรรมเสี่ยง ๆ เช่น การใช้สารเสพติดและสิ่งที่ไม่เหมาะสม อาจเป็นช่วงเวลาของการลองผิดลองถูก และมีหลายปัจจัยที่มีผลต่อการนำไปสู่ปัญหาการใช้สารเสพติด อย่างไรก็ตามสภาพแวดล้อมของครอบครัวอาจจะเป็นหนึ่งที่มีผลกระทบที่ใหญ่ที่สุดในการตัดสินใจของเด็กในการใช้สารเสพติด วัตถุประสงค์ของการศึกษานี้เพื่อติดตามผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงในครอบครัว เช่น พ่อแม่ทะเลาะกัน การรับผิดชอบต่อความรู้สึกและขาดการสื่อสารเป็นผลกระทบทางลบที่นำลูกหลานไปสู่การใช้สารเสพติด เป็นสมมติฐานที่ครอบครัวมีความเสี่ยงต่อการผลิตเด็กที่มีระดับของการรับรู้ทางอารมณ์อยู่ในระดับต่ำ การบกพร่องทางด้านอารมณ์หรืออเล็กซิทีเมีย คือ การขาดการตระหนักรู้ทางด้านอารมณ์ของคนใดคนหนึ่ง

ที่ควรจะอยู่ในรูปของการทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อม ครอบครัวและใช้สารเสพติดในวัยรุ่นผู้เข้าร่วมรวม 81 คน เป็นวัยรุ่นระหว่างอายุ 14 ถึง 19 ปี (เฉลี่ย = 18.18, S.D. = 1.31) ทั้งหมดเป็นนักศึกษาหรือเป็นนักเรียนมัธยมที่เข้าเรียนในโปรแกรมการรักษาตัวแบบมีหอพัก ผู้เข้าร่วมแต่ละคนจะต้องกรอกข้อมูลแบบทดสอบถามของตนเองรวมทั้งแบบประเมินกิจกรรมในครอบครัวหรือดีไวซ์ แฟมิลี่ แอสเซสเมนต์ มุมมองการรับรู้ของเด็กต่อการทะเลาะกันของพ่อแม่ เครื่องมือที่เรียกว่า อเล็กซิทิเมีย ไตรอนโต และแบบสอบถามทางประสพการณ์ส่วนบุคคล เพื่อที่จะได้เข้าใจข้อมูลประวัติ ลักษณะอาการ ผู้เข้าร่วมโครงการนี้ต้องกรอกข้อมูลและผ่านการทดสอบเฉพาะทางว่าเป็นผู้ใช้แอลกอฮอล์แบบผิดปกติ หรือเรียกว่า ออดิต พบว่า 65% ของผู้เข้าร่วมโครงการรายงานผลของรูปแบบการดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์อยู่ในระดับอันตราย

Brady (2008, p. 521) ได้ศึกษาประเทศที่มีผู้คนหลายเชื้อชาติอาศัยอยู่หนึ่งในนั้นเป็นชาวอเมริกันคนส่วนมากพวกเขาไม่ต้องการให้วัยรุ่นไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติดซึ่งเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย ชาวอเมริกันส่วนใหญ่จะเห็นด้วยทั้งหมดว่าโรงเรียนควรจะเป็นสถานที่ที่เด็กได้เรียนฟรีเพื่อให้ห่างจากสิ่งเสพติดและห่างจากพฤติกรรมที่เสี่ยงทั้งหมดนี้เพื่อเป็นรากฐานในการป้องกันให้กับเด็ก อย่างไรก็ตามสารเสพติดก็ยังมีอยู่ซึ่งเป็นภาระให้กับสังคมและโรงเรียนที่จะต้องแก้ไขร่วมกันกรณีศึกษานี้ได้นักเรียนบางกลุ่มที่มีพฤติกรรมเสี่ยงต่อการติดสารเสพติด อันที่จริงโรงเรียนของแต่ละอำเภอมิแนวทางหรือจุดประสงค์ในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับสารเสพติดและแอลกอฮอล์ กรณีศึกษานี้ไม่ได้เลือกนักเรียนที่ติดสารเสพติดแต่สุ่มเลือกเด็กที่มีอิทธิพลหรือมีพฤติกรรมเสี่ยงและมีวัยที่ใกล้เคียงกันนำมาศึกษา สิ่งที่สำคัญคือ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องพยายามที่จะปลูกฝังให้เด็กให้เห็นถึงปัญหาหรือผลกระทบของสิ่งเสพติดซึ่งชุมชนก็ต้องพยายามช่วยกันและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการป้องกันหาวิธีในการต่อต้านสารเสพติดร่วมกันจุดประสงค์ของกรณีศึกษานี้เพื่อศึกษาโรงเรียนมัธยมแห่งหนึ่ง และเป็นสิ่งที่ยากพอสมควรที่จะไม่ให้มีสารเสพติดและแอลกอฮอล์ทุกชนิดและต้องการให้เห็นถึงวิธีการแก้ไขในการวางแผนหรือมีกลยุทธ์ในการต่อสู้กับปัญหาสิ่งเสพติดที่เสี่ยงกับนักเรียนในโรงเรียน และเพื่อป้องกันปัญหาอย่างถูกต้องและรวดเร็วแต่ในภาพรวมแล้วโรงเรียนจะแก้ไขปัญหาได้ต้องสำรวจข้อมูลอย่างเป็นกระบวนการ โดยการแจกแบบสอบถาม แบบถาม-ตอบ ข้อมูลที่ได้มาจากนักเรียนชาวอเมริกันที่สำรวจสารเสพติดและแอลกอฮอล์ทุกชนิด และแบบรายงานจากโรงเรียนนิวเจอร์ซีย์

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ สรุปได้ว่า สภาพการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน ได้แก่ การทำความสะอาดประจำวัน การทำความสะอาดห้องสมุด ห้องพักครู ห้องพยาบาล โรงอาหารห้องน้ำและบริเวณอื่นที่ได้รับมอบหมาย ไม่ส่งการบ้านที่ครู มอบหมาย ไม่เก็บขยะบริเวณรอบโรงเรียน ไม่ทิ้งขยะลงในถังขยะ และไม่ช่วยผู้ปกครอง ทำงานบ้าน มีความพยายามและอดทนในการเข้าร่วมกิจกรรมน้อยและยังขาดความ รับผิดชอบในการทำงาน เป็นต้น ส่วนปัญหาการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โรงเรียน ได้แก่ นักเรียนแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ครูยังไม่มีความรู้ในการ พัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน คาบสอนของครูเยอะเกินไปไม่มีเวลาดูแลนักเรียนเท่าที่ควร ขาดความรู้ ความเข้าใจในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน วิธีการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียน คือ การจัดทำโครงการ/ กิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยนำเอา แนวคิดวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งมี 4 ขั้น ดังนี้ (Kemmis and Motaggart, 1991, p. 182) ขั้นที่ 1 การวางแผน (Planning) ขั้นที่ 2 การปฏิบัติการ (Action) ขั้นที่ 3 การสังเกตการณ์ (Observation) และขั้นที่ 4 การสะท้อนกลับ (Reflection) ดังนั้นในการวิจัยเรื่องการพัฒนาการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนโรงเรียนบ้านท่าค้อ (ชุมชนประสาธศิลป์) ได้นำเอาวิธีการวิจัยเชิง ปฏิบัติการ เพื่อการพัฒนาศักยภาพทั้งทางด้านร่างกายจิตใจ และอารมณ์ได้ความรัก ความอบอุ่น ได้รับการเอาใจใส่จากผู้ปกครอง โดยมีการวางแผน การดำเนินงาน ติดตาม ประเมินผลในการช่วยเหลือนักเรียนอย่างเป็นระบบ ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือทั้งฝ่าย ผู้บริหารและฝ่ายดำเนินการโดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่ปรึกษาในการดำเนินงานระบบดูแล ช่วยเหลือนักเรียนในการใช้เครื่องมือที่หลากหลายในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้ในการ ช่วยเหลือนักเรียนให้ได้พัฒนาในทุก ๆ ด้าน ผู้บริหารโรงเรียนในการสนับสนุน ส่งเสริม เพื่อการดูแลช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาให้นักเรียนให้มีความรู้ความสามารถ พัฒนาตนเอง สังคมและประเทศชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป